

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ KÜRESEL TEHDİT ALGILAMALARI (2017 – 2021)

Burcu GÜL

ÖZET

Çağdaş uluslararası sistemde, dünya devletlerinin güvenlik endişeleri hayati bir önem taşımaktadır. Dış politika yapım sürecinde sıklıkla başvurulan diplomatik stratejiler, devletlerin güvenlik algılamaları bağlamında gelişme göstermiş ve güç mesafesi bu noktada ortaya çıkmıştır. “Güç” kavramının küresel boyutta en çok meşgul ettiği iki diplomasi: Birleşik Devletler ve Çin olmuştur. Çin’in modern dünya sistemini şekillendiren adımları ABD tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmış ve önlenmesi hedeflenmiştir. Bir yandan kısıtlanılamayan uluslararası otoritesini muhafaza etmek isteyen Amerika ve diğer yandan “barışçıl yükseliş” olarak tanımladığı devasa gelişimi ile Çin; küresel aktörlerin güvenlik ve savunma eksenlerinde odaklandığı bir çekişmede yer almışlardır. Görünenin ötesinde bir anlam barındıran bu tanımlamaların yakın tarih bağlamında incelenmesi; gelecekte olası çatışmaların erişeceği boyutu açıklayabilme açısından oldukça önemlidir. Hakkında net yargılara ulaşılamayan teorik çıkarımlar, dünyanın endişelenmesi gereken yeni savaş yöntemleri, karşılıklı bağımlılık ilkesinden ileri gelen yumuşamalar, dış politik savunma sistemlerindeki çelişkili tutumlar ile dünya ülkelerini yeniden yapılanmaya iten Covid-19 virüsü etkileri, gerçekçi bir yaklaşım ile değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası politika analizi, Küresel rekabet, ABD – Çin ilişkileri, Savunma stratejileri, Kriz değerlendirmeleri.

JEL Kodları: 038, 040, H56, H12.

GLOBAL THREAT PERCEPTIONS OF THE UNITED STATES OF AMERICA AND PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA (2017 – 2021)

ABSTRACT

In the modern international system, the security concern vital to the world’s nations. Diplomatic strategies often referenced in the foreign policy making process have developed in the context of states’

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, 92gulburcu@gmail.com, 0000-0001-5132-1822

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 17 Temmuz 2021

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 13 Ekim 2021

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 20 Ekim 2021

Araştırma Makalesi/Research Article

security perceptions, and the distance of “power” has engaged the most on a global scale: The United States and China.

It is important to examine definitions that have meaning beyond what appears in the context of recent history and to understand the extend of possible conflicts in the future of the “new normal” order. This study attempt to expose blurry parts of Donald John Trump’s period political policies and strategic moves towards China. The theoretical inferences that cannot be reached a clear conclusion, new methods of wars, contradictory attitudes in political defence system and the Covid-19 virus that drives world nations to restructuring will be evaluated with a realistic approach.

Keywords: *International policy analysis, Global competition, US-China relations, Defense strategies, Crisis assessments.*

JEL Codes: *038, 040, H56, H12.*

1. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, sahip olduğu Soğuk Savaş’tan kalma politik yaklaşımını uluslararası sahada bariz bir şekilde Asya’ya yansıtmıştır. Soğuk Savaş sonrası periyoda değinildiğinde dikkat çeken saldırgan tutum, Amerika’nın ulusal stratejilerinde yer etmiş ve oluşturulan stratejiler, çıkar gözeten bir mekanizma haline getirilmiştir. Asya’da en güçlü siyasi yapı olarak kabul edilen Çin, ABD’nin stratejik hamlelerinin hedefinde uzun yıllar yer almış fakat Çin, ayrıcalıklı politikaları sayesinde yıkıma uğratılamaz bir imaj çizmiştir.

Amerikan dış politikası açısından kritik bir önem teşkil eden Çin, farklı liderler tarafından farklı yaklaşımlarla ifade edilmiştir. George W. Bush döneminde “stratejik ortak” olarak tanımlanan Çin, 44. başkan Barack Obama döneminde “Asya’ya dönüş” politikası ile işbirliği ve krizlere açık bir coğrafya haline gelmiş, Donald John Trump döneminde ise Çin’e yönelik “Önce Amerika” sloganı ile yıpratıcı bir tutum sergilenmiştir. Ulusal savunma belgeleri ve uzun vadeli stratejiler değerlendirildiğinde ulaşılan tek tipik sonuç: Amerikan diplomatik eylemlerinin, her dönemde “tek süper güç” konumunu korumaya yönelik ilerletildiği olmuştur. Başkan Donald John Trump’ın iktidara gelişi ile girilen süreçte, sıcak olmayan diplomatik ilişkilerin tatsız bir hal aldığı gözlemlenmiştir. ABD otoritesinin katı geleneklerini sürdürmeye yönelik politikaların Trump tarafından benimsenmesi, süregelen ticaret savaşlarında fazlaca ön plana çıkmıştır. Washington ve Pekin tarafları, liberal siyasetin yükselişine ters bir yaklaşım ile diplomatik gündemin önemli ölçüde odağı olmuşlardır.

Amerika Birleşik Devletleri’nin, küresel sahada gerçekleştirdiği eylemlerin; diplomatik zihniyet ve süresiz siyasi koşullanma birleşiminden ileri gelmesi de önemli bir ayrıntıdır. Bahsedilen ayrıntı, Amerikan diplomasisinin tarihsel geleneklerinin uzantısı şeklinde izah edilebilmektedir. Bu makalenin öncelikli amacı, ABD’nin küresel politik söylemlerinin özünde yer alan mantığı ortaya çıkarmaya

çalışmaktadır. Gerçekçi bir yaklaşımla ele alınan söylemler, çağdaş diplomasi gündeminin karşılaştığı problemlerde kilit bir rol oynamaktadır. Belirgin olarak ABD karakteristiğinin ılımlı politikalara direnmesinin dünya politikasında edindiği yeri özetlemeye yönelik edinilen bilgiler ve bu düşüncüyü oluşturan / etkileyen unsurlar, Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkiler üzerinden detaylandırılacaktır. Birincil olarak, esneklik olgusuna karşı direniş gösterilmesi ve yer eden baskın realist çerçevede algılanan fikirlerin mevcut koşullar bağlamında değişim gösteren politik mücadelelerde açıklanması, araştırmada değinilen problemin varsayımsal düşüncesi olarak değerlendirilmektedir.

2. KARŞIT GÜVENLİK STRATEJİLERİNİN ULUSLARARASI NORMLAR DÜZENİNDE DÖNÜŞÜMÜ

1776 yılından itibaren Amerikan büyük stratejisi, okyanus ötesi coğrafyalarında bir güç dengesi arayışında bulunmuştur. Çeşitli güçlerin, Asya ve Avrupa’da “rakip büyük güçler” olarak tanımlanması, stratejilerin çıkış noktasını oluşturmuştur (Ross, 2013). Çin’in yükselişi ile gelinen noktada, Çin atılımları ve politikalarını takip ederek nasıl önleyici stratejik adımların izleneceği, Trump yönetiminde Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ile açıklığa kavuşturulmuştur.

Trump yönetiminin ilk stratejik belgesi Aralık 2017’de yayınlanmıştır. Trump’ın ilk yayınladığı belgede; terörizmle mücadele, siber saldırılara karşı önlemler, askeri ve iç güvenlik konuları yer almıştır. Ek olarak uluslararası sahada, bölgesel stratejiler açıklanmış ve Asya coğrafyasına yönelik oluşturulan stratejiler, bölgesel güç ilişkileri içerisinde tanımlanmıştır (The White House, 2017). Trump, iç güvenlik meseleleriyle ilgilendiği sırada liberal değerlerin şeffaflığına vurgu yapmış olsa da yazar *Robert Kagan*, Trump yönetimi adımları için ABD’nin, “dünya düzeninin dışında” yer aldığı yorumunda bulunmuştur (Posen, 2018). “İlkeli gerçeklik” yaklaşımıyla yönlendirilen Trump stratejileri küresel rekabet konusunda, iktidarın devletler arası ilişkilerdeki yerini fazlaca önemsemiştir. Neorealist yaklaşımın temelinde yer alan bir yargı olan bu ilke ile strateji dünyasını “en fazla” etkileyen başlıca iki sorun: Rusya ve Çin *revizyonist güçleri* olarak tanımlamıştır. Bu belgede Çin ve Rusya’nın; dünyayı Amerikan değerlerine aykırı yönlendirmek için bilimsel buluşlar üreten, teknoloji ve zorlama yöntemlerini kullanan güçler oldukları iddia edilmiştir (Trump, 2017). İlk yayınlanan strateji belgesinde yer alan Çin’e yönelik bu açıklama, stratejik adımların politik meselelere olan işlevselliği bakımından oldukça önemlidir.

Trump’ın küresel çapta gelişen ilişkileri realpolitik¹ bir anlayışla ele alıp stratejiler üretmesi, ulusların hegemonik güç yarışında birbirlerine zarar verme eğiliminde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Güç ilişkilerinin temel motivasyonu, sistemin anarşik yapısındaki kırılmalar doğrultusunda meydana gelen bir “güvensizlik hissi” olarak da yorumlanabilmektedir (Andersen, 2018). Buradan hareketle, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında gelişen ikili ilişkilerde güvensizlik

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kenneth N. Waltz, George H. Quester, *Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 510, Ankara, 1982, ss. 41-44.

hissinin önemli derecede etkili olduğunu söyleyebiliriz. Yayınlanan bu belgeden yola çıkılarak, başkan Trump'ın Beyaz Saray söylemlerindeki emniyetsizlik vurgusunun, ABD'nin dış politika ana karar alım mekanizması olan Beyaz Saray ekibinin düşüncesi olarak da yorumlayabiliriz. Amerika ve Çin arasındaki bağlar; Çin politik ideolojisinin sert fikirli oluşuna, ilkel yaklaşımına, rejimine ve ulusun geçmişine de değinmektedir. Kaçınılmaz bir gerçeklik olan; iki büyük gücün arasındaki gerginliğin, sadece güç ve zenginlikle alakalı olmadığı; aynı zamanda ideallerle olan bağlantısının ciddi bir önem çizgisine sahip olduğunu göstermektedir (Friedberg, 2017).

Çin'in yayılmacılığını hedef alan stratejik belgelerde, neo-merkantilist Çin'in ekonomik politikalarından korunmayı hedefleyen Trump; küresel işbirliğinden ziyade ticari rekabete ağırlık vermiştir. 2017 yılı nisan ayında, Donald Trump ve Xi Jinping'in görüşmelerinde, her ne kadar kabul edilmiş olan "işbirliği" ve "saygı" konusunda uzlaşa sağlansa da Trump; Çin'in teknoloji, siber ve sanayi politikalarının ABD ekonomisi üzerindeki olumsuzluklarını dile getirmiş ve endişelerinden biri olan karşılıklı pazar ihtiyacını defalarca belirtmiştir. Kuzey Kore'nin silah programına olan vurgu, nükleer, füze faaliyetlerinin barışçıl çözümüne erişileceği düşünülmüş ve Çin Denizi güvenliği tartışılan konular arasında yer almıştır. Kapsamlı bir güvenlik diyalogu olarak değerlendirilen bu görüşmede ekonomik bulgular dikkatleri çekmiştir (The White House, 2017).

Ekonomi güvenliği perspektifinden bakıldığında; merkantilizm ve neo-merkantilizmde politik gelişmeler, ticari ilişkileri şekillendirmektedir. Ticaret, kalkınmanın en önemli unsuru olarak değerlendirilmiş ve ekonomik güvenlik, ulusal güvenliği sağlayan bir faktör olarak nitelendirilmiştir. Diğer yandan, merkantilist politikaların takip edilmesinin, küresel yapıda bozulmalara yol açabileceği de ifade edilmiştir. Serbest piyasanın ekonomik sistemin ana hatlarını oluşturduğu düşüncesinden yola çıkıldığında, ülkelerin piyasa mekanizmalarının pürüzsüz bir şekilde yol alabilmesi için politik ve askeri güvenlikten yardım almalarının gerekli olduğu bilinmektedir (Mesjasz, 2008). İki büyük gücün dış politikalarında sezilen ticari rekabet, ulusal güvenlik belgelerinde de imgenmiştir. Başkan Trump'ın Amerika'nın ticari ortaklarıyla dengeli ilişkiler sağlama isteği, Hamburg'da gerçekleşen G20 zirvesinde Xi Jinping ile görüşmelerinde bir kez daha dile getirilmiştir (The White House, 2017). Donald Trump, Çin ve Amerika arasındaki ticari açığı, fikri mülkiyet hırsızlığı ve teknoloji transferine bağlamıştır. Çin'i suçlamadığını belirten bu konuşmasında, kendi ülkesinin menfaatlerini düşünmenin suç sayılmayacağını belirtmiştir. Diğer yandan Trump yönetiminin politik söylemlerinin sahibi olan Xi Jinping ise Çin ve ABD ilişkilerinin geleceği için kazan-kazan işbirliğinin tek yol olduğunu savunmuştur (The White House, 2017). 2017 yılı boyunca süren karşılıklı işbirliği söylemleri; ekonomik, siber güvenlik, sosyal ve kültürel diyaloglar çerçevesinde ilerletilmiştir. Makroekonomik konularda kapsamlı bir küresel büyüme hedeflense de sert tabirlerin ve suçlamaların yaygın olduğu göz önüne alındığında, dengeli politik çizgide bir kayma olması beklenmiştir.

Uluslararası stratejiler Çin'in, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer önde gelen ülkeler ile komşularıyla sıcak ilişkiler sürdürmesini ve sermayenin hâkim olduğu üçüncü dünyada, politik

dengein sağlanmasını gerektirmektedir (Hui, 2017). Ticaret savaşlarının belirteçleriyle dolu olan 2017 yılında, bahsedilen ılımlı söylemlerin ardından meydana gelen bir gelişme; Trans-Pasifik Ortaklığı Antlaşmasından (TPP) Trump'ın Birleşik Devletleri geri çekmesi olmuştur. 12 pasifik ülkesi arasında imzalanan bu antlaşma ile Asya- Pasifik bölgesindeki ticaret tabanı gerçekleşmiştir (New Zealand Foreign Affairs & Trade, 27.05.2021). Ekonomik ve stratejik önemiyle bilinen TTP, Birleşik Devletler için küresel sahadaki yatırımları güçlendirme, ekonomik ilerlemeye teşvik etme ve Amerika'nın Asya-Pasifik bölgesindeki stratejik çıkarlarını gözetme amacıyla oluşmuştur (Mcbride, Chatzky, Siripurapu, 2021). Bu denli büyük bir öneme sahip olan antlaşmadan geri çekilmesini "Amerikalı işçilerin yararı" dolayısıyla yaptığını savunan Trump, Obama yönetiminin kilit antlaşması olan TTP'yi "ülkemize tecavüz" olarak nitelendirerek antlaşmadan çekilmiştir (Glass, 2019). Ek olarak TPP'nin kendi şartları doğrultusunda şekillendirilmesi ardından antlaşmaya katılmaya açık olduğunu da eklemiştir (Taylor, 2018). ABD'nin ticari açığını arttırdığını düşündüğü ve döviz manipülasyonunun değerlendirilemediği bu antlaşmada, birçok Amerikalı ekonomist ve TPP antlaşması yanlısı grup da antlaşmanın bazı dezavantajları olduğunu belirterek Trump'a katılım sağlamışlardır. Eski Hazine Bakanı *Lawrence H. Summers*; bu antlaşma ile ilgili yorumlarında, üst düzey çalışanlar için kazanç artımı sağladığını fakat işçiler için rekabeti artırarak eşitsizliğe yol açan bir döngüye sebebiyet verdiğini işaret etmiştir (Mcbride, Chatzky, Siripurapu, 2021).

Radikal bir karar ile TPP'den ayrılan Trump, bu karar doğrultusunda izolasyonist politik eğilime bir örnek oluşturmuştur. Çin lideri Xi Jinping'e bakıldığında ise aynı dönemde küreselleşme çabalarını arttırdığı gözlemlenmiş ve korumacılık atılımını "karanlık bir odaya kilitlenmeye" benzetmiştir (South China Morning Post, 2017). Trump yönetimi tercihiyle bu çekilme, ABD'ye bir eksi olarak tanımlanmıştır. Antlaşma, çemberinde kalan 11 ülke beraberinde "Trans Pasifik Ortaklığı için Kapsamlı ve İlerlemeye Açık Antlaşma" (CPTPP) olarak adlandırılmıştır. Ve ek olarak bu antlaşma, Trump'ın "Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması'nın (NAFTA) olumsuz etkilerini gideren bir mekanizma olarak konumlandırılmıştır (Schott, 2018). Özetle, ilişki eğilimlerinin sert güç kullanımına yönelik sızıntıyla şekillendiği bu dönemde, Trump yönetiminin ticarete küresel uzlaşmayı bir kenara ittiği söylenilebilmektedir. Uluslararası ticaret savaşına doğru yol alan bu kararlar bağlamında, Çin'in çevreleme politikası ile durulması sağlanmak istenirken ABD açısından büyük ölçüde güç kaybı yaşanmıştır (Gibbon ve Vestergaad, 2018).

Başkan yardımcısı *Mike Pence*'nin 4 Ekim 2018, Hudson Enstitüsünde yaptığı konuşmada; Amerika'nın çıkarlarına getirisi olan yaklaşımların Çin tarafından baltalandığını iddia edilmiştir (The White House, 2018). Çin'in son yirmi yıllık yükselişinin ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olarak anılmasının kaynağında ABD yatırımlarının yer aldığını savunan Pence, 21. yüzyılda Amerikan iyimserliğine karşılık Çin'den; döviz manipülasyonu, gümrük tarifeleri, teknoloji transferi, fikir hırsızlığı ve tutarsız ticari politikalarla yanıt aldığını belirtmiştir. Başkan Trump'ın "Çin'i yeniden inşa ettik" açıklamasının ardından, Çin'in küresel ticari açığı arttırdığı da başka bir sert söylemdir (The

Economic Times, 2018). Karşıt stratejiler üretilerek ilerletilen bu süreçte, Trump'ın aldığı kararlar doğrultusunda, çelik ve alüminyum ithalatına gümrük vergisinin yürürlüğe konulması, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarına aykırı ve ulusal güvenlik bağlamında herhangi bir önem taşımama gerekçesi ile Avrupa Birliği tarafından kınanmıştır (Deutsche Welle, 2018).

Küreselleşen topluluğun bireyselleşmesine bir örnek oluşturan ticaret savaşları, birçok olay ile ilişkilidir ve bunlardan birisi de toplumların istekleri olarak değerlendirilebilmektedir. Çağımızda, büyüme ve büyüene ayak uydurma bir zorunluluk haline gelmiş, “daha çok” ilkesi “yeteri kadar” ilkesinin yerini almıştır (Bennett, 1997). Yeni çağın ihtiyaçlarını karşılama amacıyla girişilen güç yarışında; çok taraflı anlaşmalar, çok uluslu şirketler, uluslararası ilişkiler, pazar ve teknoloji gereksinimleri hayati önem taşımaktadır (Cezayirli, 2004). Ticaret savaşları böyle bir ortamda meydana gelmiş ve en basit tanımıyla iki ülkenin misillemeleri ile oluştuğu söylenilebilmektedir (Kalsie ve Arora, 2019). Bunlardan ilki, ABD'nin Çin menşeli teknolojik ürünlere yüzde yirmi beşlik vergi uygulaması ile başlatılmıştır. Çin'in misillemesi ise ABD'den ithal ürünler için tarife artışı ile gerçekleştirilmiştir. Trump'ın gümrük vergisi artışı konusundaki kararının çıkış noktasını, daha önce bahsettiğimiz Çin'in zorla teknoloji transferi ve fikir hırsızlığı gibi endişeleri oluşturmuştur (Anadolu Ajansı, 2018). Karşılıklı devam eden ek gümrük vergisi artışları, küresel bir ciddiyet kazanmıştır.

Çin'in “Made in China 2025” adlı planı, ticaret savaşlarının büyük bir ivme kazandığı Başkan Trump döneminde stratejik hamlelerini sürdürmüş ve Çin'de üretim planlaması Trump'ın iddia ettiği üzere zorla teknoloji transferlerinin merkezinde yer almıştır (Cyrill, 2018). Çin Halk Cumhuriyeti'nin imalatını geliştirmek üzere tasarlanan bu ulusal stratejide, yerli üretime yapılan vurgu Birleşik Devletlerin rekabet gücünü sınırladığı gerekçesiyle büyük bir çekince ile karşılanmıştır (China Innovation Project, 2021). MIC 2025, Çin'in ileri teknoloji endüstrisinde küresel güç olmayı hedefleyen bir girişim olarak tanımlanmıştır. Bu strateji ile Çin, uluslararası sahada teknoloji ithalatına olan bağımlılığını en aza indirmeye ve geniş çaplı rekabet kapasitesine sahip yeni Çinli şirketler geliştirme amacıyla yatırımlar yapmaktadır (New Horizons Global Partners, 2021). Çin'in geliştirdiği bir stratejik tehdit olarak nitelendirilen MIC 2025 ile Çin, 2025 yılına gelindiğinde ileri teknoloji sanayisinde, yüzde yetmiş oranında kendi kendine yetmeyi planlamış ve kalkınma stratejilerinin hedefinde konumlanan bu projeyi Amerika, “benzeri görülmemiş bir tehdit” olarak yorumlamıştır (Council on Foreign Relations, 2019). MIC 2025'in başarılı olması halinde ise diğer ülkelerin düşük sanayi üretimi ile yüzleşeceği ve ticari büyümelerinin azalacağı ihtimaller dâhilinde yer almıştır (Chun-Lee & Reimer, 2019). ABD ve AB'nin bu girişime olan ürkek yaklaşımı, küresel teknoloji politikalarının siyasallaştırıldığı bir göstergesi olarak tabir edilmiştir (Coym & Kedl, Control Risks). Bahsedilen teknoloji stratejisi ile Çin'in küresel liderlik yarışında öne geçmesini sağlayacak olan bilgi akışlarının aktif kullanımı haliyle uluslararası sistemi doğrudan etkileyebilme kapasitesinin artması ve ek olarak ekonomik düzenin mevcut kurallarını kendi lehine şekillendirmeye imkân sağlaması stratejik temeller arasında yer almıştır (Gamez, 2021).

Çin'i küresel politikada etkisiz hale getirmeyi hedefleyen Trump yönetimi stratejileri, Çin malı ithalatına getirilen tarifeler ile Çinli şirketlerin kazanımlarını sınırlayıcı bir amaç doğrultusunda ilerleme göstermiştir. Trump'ın, Çinli şirketleri fikir hırsızlığıyla suçlanması ve Çin'i revizyonist bir devlet olarak nitelendirmesi yayınlanan ulusal güvenlik belgesinde de belirtildiği üzere, ticaret savaşının en büyük dayanakları olarak açıklanmaktadır (Institute for Security & Development Policy, 2018). Daha önce bahsedilen MIC 2025 stratejisinin diğer ülkeler açısından politik sonuçları göz önünde bulundurulduğunda; Çin otoritesinin bölgesel ve küresel düzeyde varlığını pekiştirici bir önem taşımakta olduğu gözlemlenmiştir (Ma, Wu, Yan, Huang ve Zhang, 2018). Tüm ileri teknoloji endüstrilerini hedefleyen bu stratejide; robotik buluşlar, bilgi teknolojisi, tıbbi cihazlar, otomotiv sanayi üretimleri sadece dillendirilen kısmı oluşturmuştur. Akıllı üretime odaklanan Çin, iç pazardaki rekabet gücünü arttırmayı ve küresel genişlemeyi sağlamayı amaçlamıştır (Wübbeke, Meissner, Zenglein, Ives ve Conrad, 2016). Çin'den gelen ek gümrük vergileri ile belirsiz bir döneme adım atan ABD, Trump'ın planladığı biçimde ticaret savaşından sağlıklı bir pozisyonda ayrılamamıştır. Sürdürülen ticaret savaşlarının etkileri, 2019 yılından itibaren Birleşik Devletler için zayıflatıcı hamleler olarak tespit edilmiştir (Şanlı ve Ateş, 2020).

Çin'in ABD liderliğindeki tek kutuplu dünya düzenine karşı çıkması, hegemon olan tek kutuplu Amerikan sistemini yıpratmaya çalışması olarak belirtilmemiştir. Çin'in barışı koruma söylemleri sekteye uğrasa da genel tabloda sorumluluk bilincinde hareket etmeye özen gösterdiği gözükmektedir (Contessi, 2010). Başlatılan ticaret savaşlarında "bencil bir canavar" olarak adlandırılan Birleşik Devletler, başkan Trump tarafından küresel kamuoyuna bir düşman olarak betimlenmiş, Çin'in ise ticaret savaşlarını, milliyetçi duyguları beslemede bir araç olarak kullandığı ifade edilmiştir (Esen, 2020). Trump'ın ucuza mal edilen ürünlerin fikir çalma yoluyla elde edilmesinden duyduğu rahatsızlıktan ileri gelen bu savaşta; ticari açığını kapatma vaatlerini yerine getirme adı altında yaptığı faaliyetler, dış politikada dikkate değer ölçüde olumsuz eleştiri toplamasına sebebiyet vermiştir. Trump'ın gümrük vergilerine, 28 Avrupa Birliği ülkesi, Çin, Hindistan ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 33 ülke tepki göstermiştir (Euronews, 2018).

Küresel ekonomide, Çin'in artan ekonomik gücünün gelişmiş ekonomiler tarafından büyük bir dikkatle takip edildiği gözlemlenmiş fakat Çin'in ihracat liderliği, uzun vadeli sağlam dayanaklı stratejilerinden biri olamamıştır. İç tüketim, ekonomisinin küçük bir kısmını oluştururken diğer yandan ihracata bağımlılık devasa oranlarda numaralandırılmıştır. Çin hükümeti ekonominin geleceğine dair tüm olasılıkları hesap ederek stratejiler oluşturmuştur (Li, Willett ve Zhang, 2012). Her küçük detayın dahi hesaplamalara katıldığı bu stratejilere rağmen, yumuşak güç kullanımı ile başlatılan birlikteliğe Donald Trump'ın politik tutumu engel olmuş ve ABD-Çin ticaret savaşında pozitif bir tutum sergilenememiştir (Hsieh, 2019).

15 Aralık 2019'da Trump yönetimi, Çin'in ABD'den daha fazla tarım ürünü alma sözüne karşılık tarifeleri önleyici anlaşma sürecine adım atmıştır. Küresel risk faktörlerini rahatlatıcı bir gelişme

olarak yorumlanan bu durum, Çin'in 2020 yılında 50 milyar dolar tutarında ABD tarım ürünü satın alması ve ABD'nin 15 Aralık 2019 tarihinde 156 milyar dolar tutarında Çin malına konulacak olan tarifelerden vazgeçmesi ile dengelenmiştir (Nuroğlu, 2019). 2020 ortalarından itibaren ise ABD, Çin ithalatına 550 milyar Amerikan doları tarifesi uygularken; Çin, Amerikan ürünlerine 185 milyar Amerikan doları tarife uygulamıştır. 2020'de iki ülke arasında belirsiz bir ateşkes sağlandığı söylenebilmektedir (Blazyte, 2020).

İki büyük gücün 2020 güç sıralaması U.S. News'e göre ele alındığında: Amerika Birleşik Devletleri, en güçlü ülke olarak ilk sırada konumlanmış, ikinci sırayı ise Rusya ve Çin almıştır. Amerika'nın dolar gayri safi yurt içi hâsılası 20,5 trilyon, 327,2 milyon nüfus ve kişi başına düşen milli gelir ise 62.869 dolar olarak rakamlandırılmıştır. Çin'e bakıldığında ise; gayri safi yurt içi hâsıla 13,6 trilyon dolar, 1,4 milyar nüfus, 18,116 kişi başına düşen milli gelir olarak belirlenmiştir (U.S. News, 03.06.2021). Zayıf potansiyelde ilerletilen ticaret savaşları ardından Amerikan politik direncinin ekonomiye yansımalarına bir örnek oluşturan bu rakamlar, bir miktar geleneksel küreselleşme rolünde aşamalı değişim içermektedir.

Sosyologların araştırmalarında Trump aksiyonları, politik nihilizmin (hiççilik) hüküm sürdüğü, kazanmak için iyiyle kötü arasındaki ayrımın görmezden gelindiği ve bencilliğin normalleştirildiği bir süreç olarak ele alınmıştır (Senior, 03.06.2021). Kapitalistçi ruhu, politika ve ekonomi arasındaki bağlantının abartısı, narsistik düşünseli, bağınaz olarak adlandırılan yönetim biçimi sıklıkla politika araştırmalarına konu edilmiştir (Purdy, 2020). Nobel ödülü sahibi, Amerikalı ekonomist *Joseph E. Stiglitz*; Trump ve yönetim kadrosunun, Amerikan değerlerini çığnemesini, refah ve demokrasiyi sağlamadaki eksikliğini, kamu kurumları üzerindeki kontrolsüzlüğünü göze çarpan bir gerçeklik olarak değerlendirmiştir (Stiglitz, 2019).

Son olarak girişilen ticaret savaşlarında Çin, ulusal gücüne dair inancının altını çizerek ABD'nin gücünü kabul etmiş diğer yandan, ABD ile karşı karşıya gelmekten kaçındığı da gözlemlenmiştir. Dostane işbirliği yelpazesi genişletilmeye çalışılarak küresel sahada varlığını pekiştirmeye yönelik uygulanan stratejiler beraberinde, mümkün olduğunca rekabetçi zihniyet göz ardı ederek uluslararası düzende siyasi tutarlılığını aydınlatmıştır (Global Times, 2021). Siyasi tutarlılığı oluşturan bir etmen olarak caydırıcı stratejilerin de gereği kadar masum olmadığını belirtmekte fayda vardır. Anlatılanlardan ulaşılan çıkarım; Çin'in yumuşak söylemleri beraberinde rekabetçi yaklaşımını hatırlatan notaların ağırlığı olmuştur. Misillemeler ile kopma noktasına ulaşan diplomatik ilişkiler kısır döngü halini almıştır. Bu bölümde kaybetmeye veya devamlı olarak büyümemeye tahammül edemeyen ulusların ultra yüksek güvenlik algılamaları sonucu oluşturulmuş olan büyük stratejilerden bahsedilmiş ve zararlı boyutlarının basit bir canlandırılması değerlendirilmiştir.

3. SALDIRGAN GÜÇLER ARASINDA DEĞİŞEN POLİTİK SÖYLEMLER

Birleşik Devletlerin politik söylemlerinin uğradığı değişimi konu eden bu bölümde, geleneksel siyasi zihnin değişen yönetim beraberinde herhangi bir farklılık yaratmadığını belirtmek gerekmektedir. Ülkenin politik söylemleri, Barack Obama'dan başkanlığı devralan Donald John Trump yönetiminde saldırgan ve esneklik düşüncesinin kafese kapatıldığı bir aşamaya geçiş yapmıştır.

Klasik gerçeklik, devletlerarası ilişkilerde politika yapıcıları tarafından bir araç olarak kullanıldığı, özellikle de Amerikan diplomasisinin küresel düzeni organize etmede bir kılavuz olarak gördüğü teorik bir yaklaşım olarak yorumlanabilmektedir (Carr, 2020: 31). Bu yorumları çeşitlendirmek mümkündür fakat Amerika'nın politik esneklik tutumuna mesafeli doğası ile ilişkilendirilen rekabet güdüsü, temelinde bu tanım ile paralel bir çizgide ilerlemiştir. Uluslar arasındaki çatışma, gerek hayatta kalabilme uğraşı gerek güç istenci amaçlarına hizmet etmektedir. *Hegel*'in uluslararası ilişkiler kuramı; uluslararası sistemin temeli olan devletlerin, bugün hala, dış politik sahada “güç haktır” söylemiyle hareket etmekte olduğunu vurgulanmaktadır (Yalvaç, 2008: 9). Geleneksel kuramlar çerçevesinde elde edilen bilgiler, güvenlik olgusunun karamsar yönünü, uluslararası siyasetin anarşik yapısından kaynaklanan bir sonuç olarak imgelemiştir (Baylis, 2008: 72). Sistemin anarşik yapısına ilaveten, realizmi güç kavramıyla ilişkilendiren realist *Hans Morgenthau* Amerika ile ilgili yorumlarında, ABD politik kültürünün güç dengesi ilkesiyle yürütüldüğünü, demokrasinin uluslararası sahada ABD'yi güçten yoksun bıraktığını dile getirmiş ve küresel çaptaki başarısızlığının lider zayıflığıyla doğru orantılı olduğunu belirtmiştir (Zhang, 2017: 513-514).

Morgenthau'nun yorumundan hareketle Trump'ın dış politik söylemleri incelenecek olursa, başkanlık görevini devraldığı zamanlamada yaptığı konuşmasına değinmek gerekmektedir. Bu konuşmada; ABD'nin ticari açıklarını kapatacağını, terörizme karşı mücadele edeceğini belirtmiş ve tüm ulusların kendi haklarını ön plana almasının gayet doğal olduğunu vurgulayan bir açıklama yapmıştır (Council on Foreign Relations, 06.05.2021). Başkan Trump, Çin ile ilgili açıklamalarında ise, Çin'in Amerika'dan “çalmasını” engellemeyi hedeflemiş ve ABD'yi uluslararası sahada imzalanmış olan iklim ve nükleer anlaşmalarından geri çekeceğini de belirtmiştir. Bu anlaşmaları “kötü” olarak tanımlayan ve Çin'e karşı B. Obama döneminde yürütülen rekabet politikalarını düşman algılamalarına çeviren Trump yönetimi, bu algılamalarını eylemlerine yansıtmıştır (Walt, 2021). Obama, benimsenen “çok taraflılık” ilkesi ile diğer uluslararası kurumlardan Amerika'yı soyutlamayacağına ve problemlerin çözümünde bu ilkenin bir araç olarak kullanılacağına dair düşüncelerini başkanlık döneminde dile getirmiştir (Skidmore, 2011: 42). Trump yönetimine bakıldığında ise “tek taraflılık” olarak geçirilen dönüşüm ve bu dönüşümün açıkça dile getirilmesi, Amerika'nın dış politik çizgisinde ciddi bir kaymaya sebebiyet vermiştir (Burack, 2020).

Güvenliğin kavramsallaştırılmasıyla gelenekselleşen yargı, zararlı faaliyetlerin sebebini savunma mekanizmalarına hizmet eden “kararlar” faktörü olarak tanımlamış ve güvenlik çelişkisi

buradan doğmuştur (Braunch, 2008). Trump yönetiminin kalıplaşan belirsizlik dönemini ele alan araştırmacılar, bu durumu Trump'ın "Önce Amerika" sloganı ile Amerikan çıkarları konusundaki ısrarcılığına ve dış siyasette göze çarpan mesafeli tavrı ile ilişkilendirmişlerdir. Amerikan politik değerlerini tehdit eden bu algının, F. D. Roosevelt döneminde terk edildiği düşünülse de başkan Trump, izolasyonist politikayı tekrar etmiş olarak gözükmektedir (Lucentini, 2016). Fakat F. D. Roosevelt'ten ayrıldığı kısım, siyasetin zorlu aşaması olan kriz anlarında, yetersiz bir lider imajı sergilemiş olmasından kaynaklanmaktadır. "Önce Amerika" yaklaşımının kendi siyasi kaderiyle ilgili kaygılara dönüşmesi ve Çin ile ilgili gözettiği yıkıcı politikalar buna işaret etmektedir (Hill, 2020).

Amerikan politika yapımcıları olumlu veya olumsuz eleştirilirken genel bir düşünce söz konusu olmuştur: Amerika'nın güvenlik ve sıhhatini tehdit edecek en büyük etmenin iç faktörlerden kaynaklandığıdır. Devlet giderlerine ayrılan bütçe, maddi ve siyasi görünüm, politika yapım aşamaları... Bu unsurlar dış politikanın içte başladığına dair bir örnek oluşturmaktadır (Haass, 2014: 13). Dış baskılar beraberinde yönetebilme kapasitesi değerlendirildiğinde, Birleşik Devletlerin kutupsuzluk savaşında Çin dikkatleri çekmektedir. Cumhuriyetçi Trump yönetimi, ABD'nin Tayvan'a silah satışı, Çin'in öne sürdüğü Çin Denizi'nde gerçekleştirilen operasyonlar, Kuzey Kore'nin nükleer silahlanmasıyla alakalı isteksizlik, insan hakları ve ekonomik anlaşmalardaki uyumsuzluk ve gerçekleşen ek problemler, Trump yönetimini daha ilk aylardan itibaren Pekin diplomasisi tarafından sorgulanmaya açık bir hale getirmiştir (Sutter, 2017).

Çin ve Amerika arasındaki küresel bağın; stratejistler, akademisyenler ve diplomatlar tarafından "zararlı" olarak nitelendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nobel ekonomi ödülü sahibi *Michael Spence*; küreselleşmenin dünya üzerindeki çoğu aktörü, alt grupları, fazlaca olumsuz etkilediği, Pekin ve Washington'un giriştiği ticaret savaşlarında, ABD ekonomisinin sarsıldığını ve sınıf farklılıklarının belirginleştiğini vurgulamıştır (Bonvillian, 2016: 33). Buradan hareketle, Amerika'nın "imparatorluk" geleneğinin yıpratıcı olduğu söylenebilmektedir. Amerikan hâkimiyetinin bir parçası olmayan Çin gibi komünist devletler göz önüne alındığında ise tam bir küresel imparatorluk geleneğinin sürdürüldüğünden söz edilememektedir. Amerikan imparatorluğunun sürdürülebilirliği, çatışmaların merkezinde yer alan ekonomik çekişmelerden ileri gelmektedir (Mann ve Hall, 2014: 51-53). Bu terim çoğunlukla farklı anlamlara sahip olsa da diğer devletler tarafından adaptasyon sağlanması gereken bir olgu haline dönüşmüştür. Çeşitli şekillerde idrak edilen ve farklı değerler aracılığıyla sunulan bu terim; küresel, kültürel, sosyo-politik, ekonomik gelişmeler karşısında politik kültürü kontrol etme kabiliyetiyle açıklanabilmektedir.

Trump yönetiminin, Amerika'nın zararlı olarak nitelendirilen "imparatorluk" geleneğini karşısındaki genel tutumu ise milliyetçilik akımıyla ilişkilendirilebilmektedir. Milliyetçiliğin çağdaş tarihte Batı siyasetinin temeli haline gelmesi ve dolayısıyla Trump'ın ABD başkanlığına yükselişi, bu durumu kanıtlar niteliktedir (Orellana, 2018). Çoğu politika bilimci ve araştırmacıları, Trump'ın ABD başkanlık koltuğunda yer almasını milliyetçilik faktörünün Batı için modern çağda sekteye

uğratanamayan önemi ile açıklamıştır. Trump ise milliyetçi değerlendirmelerini, “ülkesini çok fazla önemseyen bir küreselci” olarak yorumlamıştır (Cummings, 2018). Fakat bu kavram ile yaşanan bir problem, farklı çağrışımlar yarattığından ileri gelmektedir. Sözü edilen çağrışımlardan biri ırk ayrımcılığı olarak yorumlanmış ve Trump bu konuda suçlanmıştır (Elving, 2018). Trump yönetiminin, komünist ülkeleri (Çin dâhil) ve Müslüman ülkeleri hedef alması da bu kutuplaşmış politik, ideolojik ve kültürel bir döngü içerisinde şematize edilmiştir (Haynes, 2020: 5-6). Küreselleşme etkisiyle kıtalara ve kimliklerine dağılım gösteren milliyetçiliğin, küreselleşme olgusu ile paralel olmadığı göze çarpmıştır. Özellikle Amerikan milliyetçiliğinin küreselleşme olgusu ile baltalandığı gözlemlenmiştir (Woods, 2016: 6). Bu bilgilere ilaveten milliyetçilik akımının Trump olsa da olmasa da ön planda yer alacağına değinen araştırmacılar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan *John Lennon*; ulusların tarihinde yer almış olan milliyetçilik akımının, 21. yüzyılda yenilediğine kanaat getirmiştir (Whittemore, 2017). Trump imzası altında ilerletilmiş olan Amerikan stratejisinin bu bağlamda gelişme gösterdiği bir gerçekliktir. Dış politika görüşünün faydacı ilkesiyle örtüştüğü ve ulusal çıkar istencinin hegemonya arzusuna ulaşmada en önemli faktör olarak algılandığı küresel güvenlik rejimlerinin kalıplaşmış hâkimiyeti bu şekilde özetlenebilmektedir (Stokes, 2018).

Büyük güçlerin endişesi; küresel sistemde yükseliş ve düşüşlerin meydana getirdiği politik sonuçlardan ileri gelmektedir (Kennedy, 1988). Amerika'nın yükseliş ve düşüşlerle yakaladığı pozitif uyuma karşıtlık gösteren Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili yorumlarında, tarihçi ve diplomat *Joseph Nye*, 21. yüzyılda güç dengesinin değiştiğini ve Batıdan Doğuya doğru kayan bir güç mesafesi olduğunu vurgulamıştır. Asya'nın stratejik dönüşümünü konu eden TED 2010 konuşmasında, devletler arası üretilen stratejileri başarının kilit noktası olarak gördüğünü dile getirmiştir (TED Global, 2010). Çin Halk Cumhuriyeti ve Birleşik Devletler rekabet sahasında, Pekin'in Washington'a yaklaşımı değerlendirildiğinde; Xi Jinping'in liderliğindeki Çin Halk Cumhuriyeti'nin yumuşak güç kullanımına olan eğilimi göze çarpmaktadır. Medyaya yansıdığı kadarıyla Çin'in yumuşak güç artırımına verdiği önemle bilinen Jinping, Çin'in dünyaya iyi bir hikâye bırakması gerektiğinin altını çizmiştir (Wilson Center, 22.05.2021). Fakat Çin, Asya bölgesindeki çıkarlarını korurken her zaman ılımlı yaklaşımını sürdürmemiştir: ABD'nin ekonomik & siyasi nüfuzuyla bölgeyi domine etme isteğine karşı koruduğu yapıcı tavrı zaman içerisinde değişime uğramıştır.

Nüfuz edinme kapasitesinin liderler ile simetrik şekillendiği düşüncesi ele alındığında; Amerikan halkının siyasi iktidar konusundaki titizliğinin, ulusal büyümesiyle paralel ilerlemiş olduğu söylenebilmektedir (Speer, 1906). Çin'e bakıldığında ise; liderlerin dünya görüşlerinin, stratejik hedeflerinin, iddialı veya ılımlı politikalar izlediğinin ve işbirlikçi olup olmadığının öneminin dış politik kazanımların temelini oluşturduğu gözlemlenmiştir (Kai ve Huiyun, 2013). Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi, ulusötesi diplomatik alanda, “kötü haber getirici” ya da baskılayıcı bir güç olmak istemediğini defalarca dile getirmiştir (LOH, 2018). Xi Jinping ile ilgili yorumlarda, ABD ile gerçekleşen diplomatik iletişimlerdeki başarısından bahsedilmiş; iç ve dış meseleleri kararlı, iradeli bir

şekilde ele aldığı gözlemlenmiştir. Ek olarak Xi Jinping'in tüm gücü elinde bulundurduğu iç siyasette, diğer liderlerden işbirliği hamlelerini nasıl talep edeceği güncel bir problem olarak yer almıştır (Yongnian ve Cuifen, 2016). Liderler açısından bakılan dış politika karar alım sürecinin yaygın teknikleri incelendiğinde; *Richard C. Snyder, H. W. Bruck, Burton Sapin*'in; eylem, tepki ve etkileşim formülasyonundan bahsetmek gerekmektedir. Ülkelerin siyasi etkileşimlerini ele alan ve küresel çapta karar yapım sürecinin siyasi mekanizması olan devlet liderlerinin, karar yapım aşamasında ulusların sosyo-kültürel algılarıyla olan yakın bağı dikkat çekmiştir (Synder, Bruck ve Sapin, 22.05.2021). Bu bağlamda, Xi Jinping'in Çin siyasetinde yeni bir model oluşturduğu ve kurumsal otoriteyi kendinde muhafaza ettiği, iç ve dış meselelerle ilgili kurumlara fazlaca hâkim olduğu ve farklı fikirleri uygulamadaki istikrarı önem taşımaktadır. Ek olarak diğer liderlerden farklı olarak, izolasyonist Çin'in dış politik kültürünü artırdığına da değinilmiştir. Farklı olan bir diğer nokta; Çin'in siyasal yönetim tarzının içeride baskıcı; dışarıda ılımlı ve iddialı bir imaj sergilemesi olarak da değerlendirilebilmektedir (Economy ve Faskianos, 2018).

Çin dış politika uzmanlarından olan *Ren Xiao*, Çin dış politikasını realist ve liberalist adımların karışımı olarak tanımlamış ve Çin'in yapıcı tutumlar eşliğinde uluslararası arenada yer aldığını savunmuştur (Xiao, 2013). Ayrıca Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri diplomatik ilişkilerinde liberal düşüncenin etkisi nadir olsa da hissedilmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yapıcı karakteristiğine örnek olarak; Xi Jinping'in konuşmalarında rastlanan "güç" kelimesinin sıklıkla tekrar edilmesine rağmen Çin'i "sorumlu bir güç" olarak nitelendirmesi örnek verilebilmektedir. Çin'in emperyal bir güç olmadığını ve hegemonik güç arzusu taşımadığının altını çizmesi de bakış açısını aydınlatır niteliktedir (Rüglig, 2018). Donald Trump'ın milliyetçi –ulusal çıkarların koruyucusu- kimliği ile iktidara gelişi; Obama'nın çizmiş olduğu "uzlaşmacı Amerika" profilini sarsmış, var olan işbirlikleri radikal kararlar ile bozulmuş ve ABD, Çin ile giriştiği ticaret savaşında edindiği rolde negatif bir yaklaşım içerisine girmiştir (Hsieh, 2019). Dış politik faaliyetlerin özünün ulusal çıkarlara hizmet eden koşullar bağlamında şekillendiği düşünüldüğünde; Jinping farklı bir duruş sergilemiştir. Askeri güç kullanımı ile otoriter yaklaşım karşısında yer alan Jinping, ülkenin güvenlik ve kalkınmasına yardımcı olan unsurları ön planda tutmuş ayrıca; Çin'in tarihsel deneyiminde yer etmiş olan Asya coğrafyası ve dünyayı domine etme arzusuna meydan okuduğunu da iddia etmiştir (Roy, 2020).

Son olarak dönemin başkanları Trump ve Jinping'in politik söylemlerine ilaveten, *John Mearsheimer*'in, COVID-19 virüsü ile süregelen pandemi sürecinin ABD-Çin çatışmalarına etkisi hakkında görüşleri alınmış; ABD-Çin arasındaki "Soğuk Savaş"ın pandemi sürecinden önce başladığını ve çekişmelerin üzerinde bir etkisi bulunmadığını ifade etmiştir. Çin'in son 20 yılda beklenenin üzerinde yükselişe geçtiğini ve Asya'da domine etme gücü yakaladığını dile getirmiştir. İdeolojik bir çatışmaya dönüşen bu durumun parlama noktasının, ABD'nin Çin'i bölgesel bir güç olarak kabullenmek istemediğinden kaynaklandığını da eklemiştir (Minemura, 2020).

4. FÜTÜRİSTİK KAYGILARIN DESPOTİK YANSIMALARI

Küresel ekonomik refahı sağlamak ve sürdürmek ne sadece Çin'in, ne de sadece Amerika'nın temel amacı olmuştur. Sürdürülen karşıt politikalar, temel olarak küresel dengeleri dış güçlere karşı korumayı hedeflemiş (Friedman, 2014); bu durum sadece Donald Trump değil, diğer tüm liderlere de ait bir görev haline gelmiştir. Yeni çağ toplumunun yaşam tarzı ve konfora olan düşkünlüğü ele alındığında edinilen stratejiler ve kazanmaya yönelik atılan adımlar kısmen normalleştirilebilmektedir. Fakat zarar verici stratejik hamleler bu “normalleştirme” olgusunun dışında tutulmalıdır.

Küreselleşme, dünya devletlerini baskı altında bırakan bir güç olarak tasvir edilmiş ve en basit tabiri ile *Jowitt*'in: “yeni dünyanın düzensizliği” olarak tanımlanmıştır (Bauman, 2018). Bu bağlamda, düzensizlik içerisinde de bazı kuralların var olduğu bilinmektedir. *Henry Kissinger*'a göre; “kurallara dayalı” olarak ilerleyen sistemde, ülkelerin kendi paylarına düşeni yerine getirmesi ve esas olarak “yirmi birinci yüzyıl kuralları”na göre adımlar atmaları gerekmektedir (Kissinger, 2014: 12). ABD, potansiyel gücünü dünyadaki tüm coğrafyalarda belirsiz zaman aralıklarında kullanmaya devam ettiğinde, dünya ülkelerinin birçoğunu sarsması ve rakip olan gücü ise harekete geçirmesi beklenmiştir. Harekete geçirmesi beklenen akran güç ise ele alınan süreçte Çin olmuştur. Çin uzmanı olan *David Shambaugh*'a göre, Çin'in iki büyük güvenlik dayanağı olduğu bilinmektedir: teknoloji ve ekonomi (Shambaugh, 2016: 75). İçerisinde bulunduğumuz zamanlamada, kaotik ortam çoğu kez bilimsel ilerlemelerle gerçekleşmekte ve küresel tehdidi arttırdığı yönünde çıkarımlar analiz edilmektedir (Kissinger, 2016). Yeni dünya düzenindeki belirsiz küreselleşme olgusuna teknolojik gelişmelerin katkısı analistler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir (Wallerstein, 2014).

Teknolojik savaşlar, “korumacılık” adı verilen önlemlerle Trump döneminde gündemde yerini almıştır (Ahmed, 2017). Stratejik belgelerde yer eden bu önlemler, ülkenin askeri ve ekonomik gücüne odaklanmış, ABD gücünün kaynakları ile kaynaklarını sürdürmenin önemi defalarca vurgulanmıştır. (Bick, 2017). Birleşik Devletlerin DARPA olarak adlandırılan İleri Savunma Araştırma Projeleri Ajansı, dünyada benzersiz bir askeri bilim kuruluşu olma özelliği taşımıştır. Gizlilik konusunda hassasiyetiyle bilinen bu kuruluş, 1958 yılında Amerika'nın savunma kalesi olarak bilinen Pentagon'da konumlanmıştır. Askeri bilim üretmeye odaklanmış olan DARPA, küresel çapta teknolojik hâkimiyetiyle bilinmektedir (Jacobsen, 2018). 2010'lu yıllarda teknolojinin küreselleştiğini gösteren DARPA; yapay zekâ, siber tehdit, kuantum hesaplama, mikro elektronik alanında ilerlemeler ile meşgul olmuştur. Ulusal güvenlik alanındaki çalışmalar doğrultusunda artan siber tehditlere yoğunlaşan DARPA, ABD'nin çığır açan teknolojik savunma ve geliştirme misyonunu üstlenmiştir (Van Atta, 1958-2018). Orduya aktarılan teknoloji transferini, günümüzün önem teşkil eden sorunlarına buluşsal bir yaklaşımla açıklayan DARPA (Dubois, 04.06.2021); anavatanı siber tehditlere karşı savunmaktan öte kitle imha algılama ve savunma silahlarına, biyolojik tehdit önlemlerine kadar rakiplerinin gelişimini yakından takip ederek yeteneklerini geliştirdiği bilinmektedir (Congressional Research Service, 2020).

Çin'in ABD'ye hızla erişen teknoloji kapasitesi, ABD tarafından tedirginlikle karşılanmış ve bu güvenlik kaygısı ile hareket eden ABD'nin, Çin'i durdurma ve rakip süper güç olma kapasitesini engelleme amaçları gündeme gelmiştir. Robotik ve yapay zekâ teknolojilerine yapılan Çin yatırımlarının devasa rakamlardan oluştuğu bilinmektedir (Gong, 2018). Ek olarak akıllı imalat endüstrisi ile akıllı üretim evriminde küresel bir etki uyandıran Çin (White Paper, 2018), yapay zekâ harcamalarını Beyaz Kitap'a (White Paper) göre yıllık % 16.7 artışla tamamlamış ve alt yapı ile teknoloji sağlayıcıları endüstri yelpazesinde büyük bir yer kaplamıştır (Synced AI Technology & Industry Review, 2020). Çin'in askeri savunma bütçesine bakıldığında ise resmi 2019 rakamları; 177.5 milyar dolar iken, 2020 bütçesi 178.6 milyar Amerikan doları olarak numaralandırılmıştır. Fakat bilinen bir gerçek vardır ki bu rakamlar kısmen açıklanmış ve Beyaz Kitap tarafından yayınlanan askeri savunma bütçesi gerçekçiliği konusunda fazlaca tartışma konusu olmuştur (Funioide ve Hart, 2020). Amerikan savunma bütçesine bakıldığında ise; Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı'nın yayınladığı rakamlara göre, 2019'da başkan Trump 718.3 milyar dolarlık bir 2020 bütçe talebi yollamıştır. İçeriğine bakıldığında, siber ve uzay savaş alanlarına yatırım yapmak, hava, deniz ve kara savaş alanlarında reformlar ve teknolojik sahada rekabet gücünü artırıcı önermeler bulunmaktadır (U.S. Dept of Defense, 2019). Burada detaylandırılmamış olan; "uzay savaş alanı" maddesi büyük önem taşımaktadır.

Beyaz Kitap'a göre en zorlu teknolojik öğeleri bünyesinde barındıran ve diğer alanlar üzerinde büyük bir etkiye sahip olan uzay faaliyetleri, ilerleme ve gelişme için itici bir güç halini almıştır. Stratejik bir öneme sahip olan bu alanda, Çin hükümeti uzay endüstrisini ülkenin kalkınmasıyla paralel olarak değerlendirmiştir (White Paper, 2016). *Çin Ulusal Uzay İdaresi*; tüm insanlığın ortak varlığı olan uzayı, insanlığın barışçıl faaliyetleri için kullanımına teşvik etmeyi önermiştir (China National Space Administration, 05.06.2021). Asıl korkunun, ABD'nin uzayı silahlandırmasından kaynaklandığını düşünen araştırmacılar, Çin'in cevaben kontrollü yaklaşımını "önleme stratejisi" olarak da yorumlamışlardır (Harris, 2014). Uzaydaki en önemli araç olan uydunun kullanımı oldukça kritik bir düzlem üzerinde analiz edilmiştir. Uzaydaki varsayımsal çatışmaları önlemede büyük bir rol oynayan ve uzayda "hayat kurtarıcı araçlar" olarak adlandırılan uyduların; 1 Ocak 2021 tarihi rakamlarına göre; 1,897 adeti Amerika'ya, 412 adetinin ise Çin'e ait olduğu bilinmektedir (Mazareanu, 2021). Saldırı önleyici silah yeteneğine sahip olan bir diğer araç ise uydu yeteneğinin yanı sıra, doktrinler ve anlaşmalar olarak bilinmektedir. Uzay savaşlarındaki takip edilemez yenilikler ile başa çıkmanın en garanti yolunun, uzay silah sistemlerine sahip olmaktan geçtiği araştırmacılar tarafından büyük bir ciddiyetle ifade edilmiştir (Szymanski, 2019).

Trump yönetimi sürecinde, ABD'nin numaralandırılan aşırı kapasitesine karşın 2017 yılında *Michael Pence*, ABD'nin uzay gücünün avantajlarını kaybettiğini belirtmiştir. Fakat askeri analist *Brian Chow*, olası uzay çatışmalarında Çin ve Rusya'nın askeri uyduları devre dışı bırakabilecek robotik kollar geliştirdiklerini vurgulamış ve ABD'nin karşı karşıya kaldığı tehdidin üzerinde durmuştur. Uzaydaki saldırıların agresif bir tutum sergileyeceği yönündeki şüpheler; ulusal gücün uluslararası bir konumda

yer almadığı sürece geçersiz olduğunu kanıtlar niteliktedir (Moltz, 2019). Savunma ile alakalı teknolojik araştırmalara Çin hükümetinin teşviki ve bütçesi oldukça fazladır. Uzayda aktif bir rol oynadığını belirten ve uluslararası kuruluşlarda yer alan Çin hükümeti; Avrupa, Asya-Pasifik coğrafyalarında işbirlikleri oluşturmuştur (White Paper, 2011). Pekin yönetimi, Trump'ın uzaya olan yoğun ilgisine (Feldscher ve O'Brien, 2021) bir uyarı ile dikkatleri çekmiştir. Trump'ın uzay gücünü 6. resmi askeri koluna dâhil etmesi, 16.000 aktif hava kuvvetlerinde görev yapan askerlerin sivil uzay kuvvetlerine atanması ve planın tam olarak açıklanmaması merak uyandırmıştır (Myers, 2019). Ardından Pekin hükümeti ve diğer birçok ülke uzayın silahsızlandırılması gerektiğine dair müzakereler yapmanın en sağlıklı yol olduğunu savunmuşlardır (Zhang, 2021).

2003 yılında uzaya insan gönderen üçüncü ülke olan Çin, 2020'de deneysel bir uzay aracı test etme imkânı yakalamış ve 2022 yılına kadar bir uzay istasyonu kurmayı planlamıştır (Axworthy, 2021). Korku yaratan uzay silahlanması algılamaları beraberinde geliştirilen teknolojilerin “önleyici stratejiler” olarak adlandırıldığı yönünde değerlendirmeler mevcuttur. Silahlanma yarışı ile büyük güçler, savaşı dünyadan başka bir alana taşımış ve derin bir rekabetin içerisinde resmedilmişlerdir. Geçen yıl Trump yönetimi, uzay silahları olarak adlandırdıkları araçlar için çalışmalara başlanmasını istemiş ve ayırdığı bütçenin oldukça fazla olduğu gözlemlenmiştir. Ve bu kararın sadece Çin hükümetiyle olan rekabete yönelik değil, diğer planlarına da hitap ettiği belirtilmiştir. 2019'da Pentagon'un Savunma İstihbarat Teşkilatı, Çin'in ultra güçlü lazerler kullandığı ve Amerikan uydu sistemlerini riske attığı konusunda Amerika yönetimine uyarıda bulunmuştur (Broad, 08.06.2021). Son zamanlarda ise Çin hükümetinin uzayda Amerika ile işbirliği yapmak istediği bilinmektedir (Minter, 2021). Pekin'in barışçıl olarak gözüken niyetinin arkasında korumacı bir uzay doktrininin yer aldığı varsayımlar arasındadır. Uzayın askeri bir alan olarak nitelendirilmesinden kaynaklanan bu durum, uzay altyapısına büyük yatırımlar yapılmasıyla nitelik kazanmıştır. Ek olarak Pentagon'un belirttiği üzere; Çin'in barışçıl uzay alanını riske atan uydu karşıtı, yönlendirilmiş enerji elektronik savaş yeteneklerini arttırması ve daha önce bahsettiğimiz robotik kol teknolojisini geliştirmesi, Çin'in uzay rekabetini vurgulamak açısından bir örnek oluşturmaktadır (Zivitski, 2020).

Birleşik Devletlerin teknoloji sahasındaki liderliği Çin'in yetişebilme kapasitesine rağmen gayet ileride konumlanmış fakat bu durum Çin'in korku yaymasına engel olamamıştır. Özellikle Trump yönetimi sürecinde Çin ile girilen çıkmazda ABD'nin uluslararası etki kapasitesinde onarımlara ihtiyaç duyulmuştur (Blackwill ve Zelikow, 2020). ABD başsavcısı olan, Massachusetts bölgesinde görev yapan *Andrew Lelling*, Çin ile yapılan işbirliklerini “Çin'e teknoloji vermek” olarak yorumlamıştır (Lewis, 2021). Teknoloji alışverişleri veya işbirliklerinde Çin'in hırsızlıkla suçlandığı bilinmektedir. Uluslararası hukuk kapsamında fikri mülkiyet kavramının önemi ve ekonomik gelişmeyi destekleyen teknolojik buluşların küresel işletmelerdeki yeri oldukça önemlidir (Holder, 2010). Çin'in uzay aktivitelerindeki kayda değer etmen, ekonomi ve enerji ihtiyaçlarından doğmuştur. Uzay bilimi ve teknolojisini geliştirmeye odaklanan Çin, uzayı keşfetmek ve Mars'a inmek için 2020-22'ye kadar

insanlı bir uzay istasyonu ve 2050'ye kadar uzay temelli bir güneş enerji sistemi kurmayı hedeflemektedir (Goswami, 2018). ABD'ye bakıldığında ise uzayın belirsiz rekabet alanında; Rusya ve Çin'e karşı askeri operasyon düşüncesi ve fikrî söylemlerle uzayı "savaş alanı" olarak kabul ettiği bilinmektedir. Trump yönetimi sırasında, 2020 yılında Hava Uzay Kuvvetleri Komutanlığının yerine inşa edilmiş olan; *Amerika Birleşik Devletleri Uzay Kuvvetleri (USSF)*; tüm ulusal güç araçlarını kapsayan bir bileşen olarak tanımlanmış (Sadat, 2020) ve rakip ülkeler için caydırıcılık amacı taşımakta olduğu belirtilmiştir.

Güncel bilgiler doğrultusunda, Çin'in uzayda toprak edindiğine dair iddialar mevcuttur. Uzay istasyonunu genişletmesi ve edindiği yüksek teknolojiyi rekabetçi doğasına yönelik kullanımı göz önüne alındığında, NASA (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) yöneticisi *Bill Nelson* Çin'i; "çok agresif bir rakip" olarak tanımlamıştır. Çin'in, uzaydaki ABD üstünlüğünü ortadan kaldırmak için harekete geçtiğini savunan Nelson'a ek olarak bazı uzmanların, bu rekabetin dünya bilimine katkısı, uzay teknolojisini ilerletmeye olan teşviki açısından pozitif yorumları da mevcuttur (Gohd, 2021). Çin ve Amerika için en uygun tanım olarak "birlikte evrimleşme" ifadesini kullanan Kissinger, işbirliği ve çatışmaların "karşılıklı bağımlılık" ilkesiyle şekilleneceğini savunmuştur (Kissinger, 2015: 627-628). Bu iki diplomasi açısından teknolojinin, ulusal üstünlüğü sağlama yolundaki direnci tartışılmaz düzeyde önemlidir ve karşılıklı bağımlılık ilkesi çerçevesinde, dikkatli adımlar atılarak ilerletilen süreçte, teknoloji savaşlarının edindiği rol doğrudan küresel değerlere hitap etmektedir. Buradan hareketle, yirmi birinci yüzyılın daha sonraki yıllarında hızla büyüyen ekonomisi ile Çin'in, askeri teknolojisini geliştirmeye yönelik çalışmalara son derece önem gösterdiği söylenebilmekte (Stephens ve Baker, 2009) ve bu durum, küresel hegemonya arzusuna dair bir ipucu olarak ifade edilebilmektedir.

Fiziksel ve teknolojik bir bileşen olarak karşımıza çıkan "siber savaş" askeri teknoloji ürünü olarak tanımlanabilmektedir. Askeri siber savaşta, elektronik mekanizmalar, dünyadaki fiziksel güvenlik açıklarını yakalayıp karşı tarafın güvenliğini tehdit edici atılımlarda bulunur ve fiziksel sistemlere erişim sağlayarak tehlikeli durumlar oluşturabilir. Askersiz bir savaşta masa başından saldırı olarak betimlenen bu savaş türü, büyük tahribatlar yaratan riskler taşımaktadır (Doffman, 2019).

Çin ve Amerika'nın bir diğer teknolojik savaş olarak tanımladığı siber savaş; barış zamanlarında dahi, rakiplerin karşıt geliştirdiği stratejik hamleler ile birbirlerini yıpratma amacı taşımaktadır. Stratejik saldırılar, düşmanın çatışma yeteneklerini hedef almakta ve güç kapasitelerini zayıflatmaya yönelik geliştirilmekte, karşı tarafın ulusal güç kaynaklarını çökertmeyi amaçlamaktadır. Bir devletin en önemli işlevlerini hedef tahtasına koyarak caydırıcılığını pekiştiren siber saldırılar, düşmana kıyasla avantajlar elde etme amacıyla gerçekleştirilmektedir (Schulze, 2020). Her türden siber saldırıların gerçekleştirilebileceği ve sonuçlarının katliama yol açabileceği düşünüldüğünde; nükleer silah kontrol sistemleri, Savunma Bakanlığı erişim ağları, veritabanları, neredeyse her özel düşmana ait bilgi, siber saldırıların hedef tahtasında yer almaktadır. Siber saldırıların etki alanı oldukça geniştir ve potansiyel olarak sayısız sistemi elde tutabilme yetisine sahiptir. Oldukça karmaşık olarak tanımlanan bu sistem,

herhangi bir modern askeri örgüt tarafından izlenebilme ihtimalini yok edebilmektedir (Alford, 2000). Teknolojinin böylesine uçsuz bucaksız bir savaş ortamı sunduğu çağda, ABD'nin Çin'den gelen siber saldırılarla ilgili fazlaca şikâyeti bulunmaktadır. Çin'in bilinçli olarak sürdürdüğünü düşündüğü stratejik siber saldırılara yönelik iddialara Çin'den, ABD kaynaklı siber saldırı tespitleri ile karşılık bulmuştur (Harris, 2014).

ABD başkanı Donald Trump, 2018 yılında saldırganlığı cevapsız bırakmayacak stratejilere yönelmeyi uygun görmüş fakat ABD, siber uzay sahasında zayıf bir imaj sergilemiştir. Her an saldırılara açık olan küresel siber diplomaside ABD yatırımlarının çoğu, yaklaşık son yirmi yıldır terörizmle mücadeleye odaklanmış ve siber saldırılarla ilgilenme ikinci plana atılmıştır (Barry, 2018). Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nde Kıdemli Başkan Yardımcısı *James A. Lewis'e* göre; Amerika Birleşik Devletleri'nin alt yapılarına yapılan stratejik hamleler, çoğunlukla siber kapasite artırımı için planlanmıştır. Çin'in (Rusya'nın da) genel bağlamda ABD kritik alt yapılarına karşı oluşturulan siber planlamaların, keşif amacı taşıdığı ve potansiyel gücün bu yönde kullanıldığı ifade edilmiştir (Lewis, 2021). Çin saldırgan siber varlıklarını, entegre savaş için vazgeçilmez araçlar olarak yorumlamış ve uzay tabanlı varlıklara karşı askeri operasyonlar gerçekleştirmek için kullandığını belirtmiştir. Çin'in uzay stratejisinin temelinde "C4ISR" olarak adlandırılan; kontrol, haberleşme, bilgisayar, muhabere, istihbarat, gözetleme ve keşif anlamına gelen bir strateji mevcuttur. Bu strateji Çin'e, düşman hareketlerini sınırlandırmak ve çatışma anında bilgi hâkimiyeti sunmaktadır (Defense Intelligence Agency, 08.06.2021). Dijital güvensizlik ortamı; Çin Dışişleri Bakanlığı ve Çin Siber İdaresi'nin ortak olarak "Uluslararası Strateji" yayınlaması ile Çin'in siber egemenliğe olan bağlılığını gözler önüne sermiştir. Sansür ve siber sınırları korumaya yönelik ek olarak 5G ağının tartışmalı pozisyonundan rahatsız olan ABD ve diğer Batılı ülkeler, kendi siber modellemeleri ile Çin'i gölgede bırakabilirlerse, Çin'in savunma stratejilerine öncelik veren bazı siber sansür üslerini kaybedeceği değerlendirilmektedir. Fakat siber saldırılar hakkında kesin yargılara ulaşmak mümkün olmamaktadır çünkü teknoloji tek düze ilerlememektedir. Tam da bu yüzden son derece tehlikeli olarak nitelendirilen bu savaş tehdidi, Birleşmiş Milletler tarafından ele alınmış ve bir takım siber norm kodlanması için çaba sarf edilmiştir (Hoffman, 2018).

2019 yılından bir örnek verecek olursak; Çinli bilgisayar korsanlarının Marriot'a siber saldırı düzenleyip 383 milyon konunun pasaport bilgilerine ulaşmasını söyleyebiliriz. Çin hükümetinin parti çıkarlarına fayda sağlayacak şekilde kullanımına hizmet edeceği varsayılan bu bilgiler ile Çin Komünist Partisi'nin 'mikro hedefleme'² yoluna başvurduğu düşünülmektedir (The White House, 2020). Ünlü siyaset bilimcisi *Lawrence Freedman*'ın, dünya düzeninin savaş geleneğinde geldiği noktada yapay zekâ ve siber saldırılar için; her çatışmanın günümüzde siber unsurlarla gerçekleşeceğini savunmuş olması dikkat çekicidir. Ek olarak Freedman, siber çatışmaların "savaş" olarak sınıflandırılmayacağını,

² Mikro Hedefleme: Kişisel bilgiler kullanılarak toplumun istenen yönde biçimlendirilmesi. Bkz.: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1483973>, (Erişim Tarihi: 09.06.2021).

ilerleyen yıllar içerisinde klasik savaş yöntemlerinin savaşıcağını dile getirmiştir (China Global Television Network, 2020). Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in; Asya coğrafyası ve diğer bölgelerde muhtemel olmak üzere, jeopolitik düzeni bozacak bir askeri devrim geçirdiği savunulmaktadır. Dış Politika uzmanı *Graham Allison*'un; Çin yükselişinin sebebiyet vereceği bir savaşı ihtimaller dâhilinde ifade etmesi önemli bir noktadır (Sundaram, 09.06.2021). Fakat bu bulgular çerçevesinde dikkat çeken bir detay; klasik savaş yöntemlerine yapılan yatırımların yanında Çin hükümetinin, her an saldırmaya hazır bir hacker ordusu bulundurduğu ve ileri seviyede bilişimcileri fazla maaşlarla ekibine dahil etmeye devam ettiği olmuştur.

2020 yılı Aralık ayında ABD Başkanı Donald Trump, Çin'i Amerika'ya yönelik gerçekleşen bir siber saldırıdan sorumlu tuttuğunu ifade etmiştir. ABD Senato İstihbarat Komitesi, bu saldırıyı "ciddi" olarak değerlendirmiş ve bu saldırının Rusya istihbaratı tarafından yürütüldüğüne kanaat getirmişlerdir. Gerçekleşen saldırının boyutunun Amerika'ya zarar verecek ölçüde olmadığını dile getiren Trump, saldırının Rusya'dan geldiğini öğrenmesine rağmen saldırıda Çin'in parmak izini aramıştır (Sink, 2020). Bloomberg haberlerine göre, dünyadaki birçok kamu kurumları ve şirketlerini hedef alan en az 200 kuruluşu kapsayan bu saldırı, Rus siber saldırısının bir parçası olarak nitelendirilmiştir (Sink, 2020). Dünya devletlerinin, siber tehditler ile uzay çalışmalarını ulusal güvenliği sağlamada yeni bir yol olarak görmesinden doğan bu problemler, küresel dengesizlikleri beraberinde getirmiştir. Çin'in küresel çapta "otoriterliğinin yeniden doğuşu" olarak nitelendirilen ayrıcalıklarını gözlemleyen ABD, karar alım mekanizmalarının kaynaklarını genişletme ihtiyacı hissetmiştir. Ek olarak, Amerikan Ulusal İstihbarat Teşkilatının Çin ile mücadele etmede eksiklikleri göze çarpmıştır (Schiff, 2020).

Bilimin savaş silahı olarak kullanılması, mesafeleri etkisiz hale getirmiş ve uzaktan zarar verecek nitelikte yazılımlara rastlanılmıştır. Birleşik Devletler bu gelişmeler ışığında, tüm hacker faaliyetlerini öngörebilecek "siberbombardıman" tasarlamayı düşünmüş ve ABD üstünlüğünün temeli olan uzayın, büyük bir tehdit altında olduğunu belirtilmiştir (Marchand, 2011). Çin tehdidinden bahsedilen bölüme ilaveten, daha önce bahsettiğimiz DARPA'nın beyin programlamalarına dair yaptığı açıklamaların tek bir amaca hizmet etmediğini belirtmemiz gerekmektedir. DARPA, askeri modernizasyondan öte bir amaç taşımaktadır: "stratejik sürpriz oluşturmak ve varsayılan tehditlere karşı engel oluşturmak." Gizli laboratuvarları, araştırma tesisleri olduğu bilinen DARPA'nın büyük risk teşkil eden programlar geliştirdiği ve geleceğe yönelik icat edilen silah sistemlerinin olduğu bilinmektedir. DARPA ile sözleşmesi bulunan ve açıklama yapmakta özgür olan yapay beyin üzerine çalışmaları bulunan *Dr. Garrett T. Kenyon*; bir kuruluş olarak DARPA'nın en güçlü bilimsel buluşlar ile bilim insanlarına sahip olduğunu dile getirmiştir (Jacobsen, 2018). Ek olarak Amerika ve Çin'in "siber savaşının" 2019 yılında başlayıp günümüze süregeldiği söylemler dâhilindedir (Thornton, 09.06.2021).

2021 yılı The New York Times haberine göre; Pekin'in 15 yıl önce geliştirilmeye başlatılmış uydu tahrip sistemi, Birleşik Devletler ordusunun yörünge filolarına saldırmayı hedeflemektedir. Çin teknolojisiyle desteklenen askeri silahların, Amerikan uzay teknolojisine devasa bir tehdit oluşturduğu

bildirilmiş ve Çin kaynaklı siber saldırıların, Birleşik Devletler savunma kalesi Pentagon'un düşman hareketlerini algılayan sistemini çökertmek için kullanılacağı ifade edilmiştir. Birleşik Devletlerin 2021 yılındaki en büyük risk faktörü taşıyan ulusal güvenlik sorunlarının, uzaydan gelecek tehditlerden kaynaklanacağı varsayımlar arasında yerini almıştır (Broad, 2021).

Son olarak günümüz uluslararası sisteminin doğasını bozan COVID-19 virüsü, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin rekabet sahasında yıkıcı bir etki olarak tanımlanmış ve küresel ekonominin değişen seyri dikkatleri üzerinde toplamıştır. Uluslararası politikada meydana gelen bu kırılmada, devletler arasındaki farklılığın arttığını dile getiren *Stephen M. Walt*, politik düzenle daha az ilgilenilebilen bir sürece adım attığımızı belirtmiş ve küreselleşmeye rağmen devletlerin hala ana aktör olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştir (Walt, 2020). Büyük güçlerin kontrol edemeyeceği küresel gelişmelerden biri olan Korona virüsü ile her daim hayati önem taşıyan ihtiyaçlar arasında yer alan; yüksek düzey askeri teknolojiler, nüfuz edinme ihtiyacı ve ekonomik getirileri olan politik çıkarlar daha fazla ihtiyaç duyulan olgular olarak imgenlenmiştir. COVID-19 küresel salgını ile adım atılan zorlu süreçte birçok Avrupalı, ilk olarak Çin'de görülen virüs beraberinde Çin'e karşı sert tutumlar geliştirmiş ve Çin "maskeli diplomasi" olarak adlandırılmıştır (Thompson, Pronk ve Manen, 2021).

Küresel salgın sürecinde Donald Trump'ın 2019'dan itibaren ortaya çıkmış olan korona virüs hastalığını; "Çin virüsü", "Çin korona virüsü" ya da "Wuhan virüsü" şeklinde tanımladığı bilinmektedir. Oldukça sert kamusal söylemler ve paylaşımlarda bulunan başkan Trump'a ilaveten Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Zhao Lijian'ın Twitter hesabından yaptığı bir paylaşım da dikkatleri çekmiştir (Davey, 10.06.2021). Salgının Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığını ve Trump yönetiminin bu virüsü "yabancı bir virüs" olarak tanımlamakta haksız olduğu dile getirilmiştir (Zheng, 2020). Dahası bu suçlamalar karşılıklı ve sürekli olarak devam etmiştir. Suçlamalardan en tuhafı "Trump on China" adlı Beyaz Saray arşivi belgesinde, Ulusal Güvenlik Danışmanı *Robert C. O'Brien*'in yazdığı metinde, korona virüsünün "Wuhan virüsü" olarak adlandırılmasıdır (The White House, 2020). Trump'ın söylemlerinde sıklıkla geçen bu tanımlamanın Beyaz Saray arşivindeki belgelerden birinde yer etmiş olması uluslararası normların dönüşümü açısından şaşırtıcı bir etki bırakmıştır. Çin'in bu konudaki en çarpıcı iddiası ise, 2019 yılı ekim ayında Wuhan'ı ziyaret eden Amerikan askerlerinin virüsü Çin'e getirmiş olduğu yönündedir (Meyers, 2020).

Bahsedilen politik söylemlerin bazı kritik noktaları oldukça ilgi çekicidir. Çinli yorumculara göre, Trump'ın bu şekildeki suçlamaları Çin rüyasını yok etme amacı taşımakta ve Çin'in yükselişini durdurmak için tasarlanan kademeli bir strateji olarak tanımlanmaktadır. Trump'ın "Önce Amerika" doktrinini hayata geçirmek için tasarlanan; Çin yemeğini, yaşam tarzını, siyasi tercihlerini küçümseyen ve yabancı işletmeleri Çin'den ABD'ye tekrar taşıma amacında olan Trump yönetiminin, bu konuda farklı tabanlarla işbirliği yaptığına dair iddialar bulunmaktadır (Jia ve Lu, 2021). Trump'ın Amerika ve diğer ülkeleri, Çin'in sebebiyet verdiği inandığı korona virüsün hasarlarını gidermek için tazminat talep etmeye çağırması bu iddiaların üzerinde düşündürücü bir etki yaratmıştır (Mint, 2020). Ek olarak

salgın sürecinin büyük güçler açısından küresel sorunlara odaklanmak yerine, bölgesel ve ulusal problemler üzerinde durduğu ve uluslararası sermaye akışlarının, finansal karşılıklı bağılıkların, ülkelerin kendi ekonomilerini baltaladığı gözlemlenmiştir (Thompson, Pronk ve Manen, 2021).

Korona virüsü ile gelinen noktada, iki ülkenin krizi yanlış yönetmesinin etkisi tartışılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ve diğer ilgili kurumlar ile olan etkileşimlerin yetersiz kaldığı, işbirliği fırsatı veren bu salgında bahsedilen gerilim, politik suçlamalarla sonuçlanmış ve neyin yanlış gittiği ile düzeltilmesine yönelik bir çaba sarf edilememiştir. Korona virüsün yayılmasını önlemek adına paylaşımlar yapmak, aşilar geliştirmek, geliştirilen aşiların küresel paylaşımına yardımcı olmak ve pandemiden kaynaklanan kıtlıklar ile savaşmak en önde gelen tepkilerden olması gerektiği yönünde düşünceler oldukça fazladır (Christensen, 2020).

Korona virüs krizi süresince iki ülke için görülen tablo, istatistiklere göre başarılı nitelendirilmemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti için yapılan yorumlarda; dış politik unsurların, merkezi ve yerel yönetimler arasında çatlakların oluştuğuna dair iddialar bulunmaktadır. Yetkililerin virüs ile ilgili haberleri halka ulaştırmada geciktiğini, şeffaflığın sağlanamadığını ve yerel makamların korona krizinin sorumluluklarını tam olarak yerine getirmedikleri iddia edilmiştir. Çin'deki gazetecilik mecraları sosyal medya kullanımının gücünü bu virüs ile gözler önüne sermiş ve bu bilgi Çin siyasi platformları açısından kritik bir önem taşımıştır. Wuhan doktorlarının şüphe taşıyan bu virüs ile ilgili ilk izlenimleri "WeChat" adında bir uygulamadan paylaşılmıştır. Ceset torbaları, sağlıksız ve yetersiz hastane koşulları, kişisel sosyal medya platformlarından tüm şeffaflığı ile paylaşılmış ve korona virüs salgınının Çin'de, halkın kendi akıllı telefonları aracılığıyla televizyonda yayınlanan ilk felaket olduğu ifade edilmiştir (Pepnikova, 2020).

Çin için pandemi sürecinin en önemli zorluğu finans kolundan gelmiştir. Kısıtlamalardan dolayı ara vermek zorunda kalan fabrikalar, tedarik zincirinde aksamaya sebep olurken üretim talebi artmış ve ritmik düzen bozulmaya uğramıştır. Tahminler Çin'in hızla toparlanıp ticari rekabetinde ABD'den ön sıraya taşınacağı şeklindedir. Diğer yandan, tedarik zincirindeki bozulmaya ilaveten teknolojik gelişmelerin ilerlediği gözlemlenmiştir. Hasta bakımı ve virüs salgınının önlenmesi açısından geliştirilen teknolojik çözümler, kablosuz ağlarla desteklenen iletişimi hızlandırmış ve pratik amacına ulaşmıştır (Nicola, Alsafi, Sohrabi, Kerwan, Al-Jabir, Iosifidis, Agha ve Aghaf, 2020).

Birleşik Devletlerin salgın sürecinde yönetim performansına bakıldığında ise Trump'ın yanlış süreç yönetimi politikacılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir (Conville, 2020). ABD dış politikasındaki eksikliğini; Çin'in kilit belgelerini okumak, gerçekleri görmek ve sindirmek yerine inanmak istenen şeye inanmaktan kaynaklandığı düşünülmüştür (O'Brien, 2021). Bu süreçte kaçınılmaz olarak dikkatleri çeken bir diğer olgu ise Trump'ın sert politik söylemleri olmuştur. Demokrat parti adayı, eski başkan yardımcısı olan ve Trump'ın seçimleri kaybetmesiyle başkanlık koltuğuna oturan *Joe Biden*'ın bu konudaki yorumu; Trump'ın ülkeyi sefaret içerisinde terk ederek Amerika'ya bedel

ödettiğini yönünde olmuştur. Dış politikadaki “yabancı düşmanlığı” ile rekabetin kazanılamayacağını ve bilimle yol göstermenin en doğrusu olduğunu ifade etmiştir (Hassch, 2020).

Çin’e yapılan medya değerlendirmeleri kısmen Amerika için de yapılmış ve medyanın hükümet tarafından yönetildiği ifade edilmiştir. Trump yönetimi sürecinde, işsizlik sayısının arttığı, aile içi şiddet ve istismar vaka sayılarının yükseldiği, korkunç istatistiklerin göz ardı edildiği bildirilmiştir (Ladkin, 10.06.2021). Bu bilgilere rağmen Trump; korona virüsünün ABD’de kontrol altında olduğunu, borsanın gayet iyi ilerlediğini, Dünya Sağlık Örgütü ve ilgili diğer kuruluşlarla temas halinde olduğunu savunmuştur (Maierova, 2020).

On iki kurum, yirmi yedi üniversite, on altı ticaret yayını ve kapsamlı yirmi araştırma gazetesinin verileri incelendiğinde; ABD’nin pandemi süreci performansının temel halk sağlığı ve genel ekonomi açısından başarısızlıkla sonuçlandığı söylenebilmektedir (Cooper, 2020). Ek olarak, Donald Trump’ın salgın yönetimi sürecinde Amerika’yı krizden kurtarma konusundaki yetersizliğinin bir diğer kanıtı olarak, Vietnam’da gerçekleşen savaşta can kaybı sayısının, pandemi sürecinde sadece iki ayda aşıldığı söylenebilmektedir (Rutledge, 2020). Bunun sebebi olarak; donanımlı Amerikan hastaneleri değil, Trump’ın gerçekleşen olayları geç idrak etmesi veya dış politik gelişmelere verdiği önemin azlığından kaynaklanan gecikme gösterilebilmektedir (Wyplosz, 2020).

Salgın sürecinin siyasi çıkmazı, arka planda otoriter popülizmin yükselişi ile özdeşleştirilmiştir (Bunker, 2019). Bu teorinin özünde kültürel-etik söylemlerin organik bağı büyük önem taşımaktadır. Anlatılanlardan ulaşılan çıkarım, her iki büyük güç için de içerisinde bulunan bu sürecin olumsuz kısımlarının ağır bastığı olmuştur. Sorunun kökenine inmekten ziyade politik gündemi olumlu veya olumsuz etkileyecek söylemlerin çeşitliliği, başarısızlıkla sonuçlanan mücadelenin temel motivasyonu olmuştur. Son derece basit bir açıklama ile teorik refleksi güvensizlik hissi ile özetlenen diplomasilere, kriz anlarında ortaya çıkan gerginlikler her iki diplomasinin karakterizesini açığa çıkarmıştır.

Özetle Amerika ve Çin uluslararası sistemde, küresel salgın sürecinin yansıttığı savunmasızlıktan hareketle, diğer kıtalar ile kıyas edildiğinde kaygı düzeyleri sürekli olarak bir aciliyet seyrinde ilerlemiştir. Kaygı düzeylerinin yüksek analiz edilmesi rekabet sürecinin bir sonucu olarak ifade edilebilmektedir. Gerçekçi yaklaşım analizlerinde, her iki ulusun güvenli sığınakları olan teknolojik buluşlar ve ekonomik kazanımlar güç dengesi oluşumunun devasa parçasını oluşturmuştur. Tükenme tehdidi veya küresel zenginliği getirecek olan bu iki sığınak, siyasal diğer tüm argümanları reddedecek kapasitede etkileşimleri bünyesinde barındırmaktadır. Yaşanan sürecin sistematik kırılma doğrultusunda atılan adımlar, siyasal manipülasyonlara açık ve güç faktörünün ezici etkisi altında değişim göstermiştir. Bu mantıktan hareketle, stratejik kaygıların nihai hedeflerinin geçmişten günümüze değin yıkıntıya uğramadığı belirtilebilmektedir.

5. SONUÇ

Uluslararası siyasi kültürün, bahsi geçen iki büyük gücün birbirlerine karşı izledikleri politikalar bağlamında kışkırtıldığının altını çizmek gerekirken ve uluslararası meselelerde çözüm mekanizmalarının her daim desteklenmediğini belirtmekte fayda vardır. Kaotik söylemler etrafında gelişen ikili ilişkilerde, bir diğerini yenme güdüsünün doğurduğu vahşi tutum, gerçekçi yaklaşımlar yardımıyla açıklanmayı mümkün kılmaktadır. Tanımlanamayan teknolojik gelişmeler, bir diğerine zarar vermek için tasarlanan bilimsel icatlar, savaş kavramının geçirdiği devrim: Çin'in "barışçıl yükselişi" ve yumuşak güç koşullanmasıyla resmedilmekte ve edinilen karşıt stratejiler ise Birleşik Devletlerin küresel refleks ile yerine getirdiği etkileşimler olarak tasvir edilmektedir.

Ekonomi, bilim, teknoloji, diplomasi alanlarında hedeflenen politik istençlere yönelik geliştirilen ulusal stratejilerin, en sade tanımıyla hegemonik gücün elde edilmesi veya korunmasına yönelik oluşturulduğu söylenebilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı geliştirilen stratejik doktrinler, Çin'in bir müttefik veya stratejik ortak olarak kabul edilmediğinin en geçerli kanıtı olarak kabul edilebilmektedir. Ekonomik kalkınma planları, ordu reformları ve teknolojiye ayırdığı bütçesiyle silik bir profilden ürktücü bir siyasi yapı inşa eden Çin; Asya'da ABD hâkimiyetine karşı girişimlerde bulunmuştur. Asya – Pasifik bölgesinde, jeopolitik çatışmaların odağında yer alan Çin, bölgesel hâkimiyetini korumuş ve komşularını memnun ederek bölgede yabancı öncüllere karşı itici bir güç ile yanıt vermiştir. Ek olarak Çin'in ekonomik ayrıcalığı ve nüfuz artışı dolayısıyla ABD'nin Pasifik coğrafyasında negatif bir tutum sergilediği göze çarpmaktadır.

Bu çalışma, küresel değerlerin yok sayılmasıyla edinilen "faydacı" stratejilerin nasıl oluşturulduğu ve katı siyasi geleneğin neleri özümsemiğine dair analitik bir açıklama sunmuştur. Değerlendirilen politik düşünce biçiminin çıkar odaklı ilerleme metodunun, klasikleşmiş bir siyasi gelenek halini aldığı söylenilebilmektedir. Katı siyasi davranışların temelinde, tüm dünya devletlerini etkisi altına alan "güç" kavramı mevcuttur. Giderek artış gösteren bu durumun, özellikle Amerikan siyasetinde derin köklere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber gerçekçi yaklaşımlarla alınan siyasi kararların fazlaca destek gördüğü de belirtilmelidir. Donald John Trump'ın iktidara gelmesiyle, Obama yönetiminde örtülü biçimde yer etmiş olan çatışmacı mantığın belirgin bir hal aldığı kabul edilen bir gerçekliktir. Edinilen çıkarım; savunma stratejilerinin "yıpratma" belgelerine dönüşmesinin popüler çekiciliğini gözler önüne sermektedir. Diğer yandan küresel değerlere ters düşen söylemlerde bulunan Trump stratejilerinin, milliyetçi kimliğinin, otoriter düşünseli ve politik çizgisinin, hem içeriden hem dışarıdan fazlaca olumsuz eleştiriler aldığını belirtmek gerekmektedir. Dikkate değer bir diğer nokta; Amerika'da bulunan diplomasi gruplarının faydacı politik mantığı, Trump yönetiminin başarılı olması durumunda olumsuz söylemleri göz ardı edebilecek eğilimde olmasıdır.

Araştırma hedefinin kritik noktasını tanımlayan bu eğilimler, politika biliminde yükselişe geçen "güç" istencinin nasıl klasikleştirildiğini keşfetmemizi sağlamış ve hegemonya kavramına farklı bir

bakış açısı kazandırmıştır: Rasyonel, faydacı ve gerçekçi yaklaşımlar beraberinde hegemonik gücün yeni dünya düzeninde tek bir aktöre ait olamayacağıdır. Yakın tarihte iki gücü meşgul eden uzay ve siber savaşları; ekonomi ve teknolojinin ilişkili özünü kanıtlamış fakat tahmin edilemeyen bir salgın ile tüm düzen alt üst olmuştur. Korona virüsünün her iki ülkeye de etkilerinin paylaşıldığı bu çalışmada, pozitif herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir. Hegemonik gücün paylaşılmasını teşvik eden bu yeni düzende, klasik rekabetten daha hassas paydalara dokunabilmek oldukça önemli olacaktır. Yeni normal düzenin şüpheli ve kötümser doğası, uluslararası sistemin yeniden şekillenmesini gerektirmiş ve “tek kutuplu egemenlik” kavramına karşıt bir duruş sergilemiştir. Politik kültür gericiliğine bir örnek oluşturan bu istencin varlığının, ultra modern çağda hayat bulamadığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Ahmed, S. (2017) Carnegie Endowment For International Peace, 17.08.2017, <https://carnegieendowment.org/2017/08/17/trump-s-national-security-strategy-new-brand-of-mercantilism-pub-72816> , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).
- Alford, L.D. (2000) “Cyber Warfare: Protecting Military Systems”, Acquisition Review Quarterly, 7 (2): 106.
- Anadolu Ajansı (2018) <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/abd-cin-arasindaki-ticaret-savasi-dunya-ekonomisini-etkileyebilir/1196689> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).
- Andersen, M. S. (2018) “Balance of Power” in: The Encyclopedia of Diplomacy, John Wiley and Sons: 7-8.
- Atta, Richard H. Van. (1958-2018) https://www.darpa.mil/attachments/DARAPA60_publication-no-ads.pdf , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).
- Axworthy, T.S. (2021) China Today, http://www.chinatoday.com.cn/ctenglish/2018/ii/202105/t20210506_800245474.html , (Erişim Tarihi: 07.06.2021).
- Barry, P. (2018) <https://foreignpolicy.com/2018/08/21/the-trump-administration-just-threw-out-americas-rules-for-cyberweapons/> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- Bauman, Z. (2018) Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baylis, J. (2008) “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler, 5(18): 72.
- Bennett, J. G. (1997) “Yeni Çağ Toplumunun İhtiyaçları”, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.
- Bick, A. (2017) <https://carnegieendowment.org/2017/08/17/trump-s-national-security-strategy-new-brand-of-mercantilism-pub-72816> , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).
- Blackwill, R. D. and Zelikow, P. (2021) “U.S.-China Relations Deteriorate”, Council on Foreign Relations, <https://www.jstor.org/stable/resrep28673.6> (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- Blazyte, A. (2020), https://www.statista.com/topics/4698/sino-us-trading-relationship/#dossierSummary_chapter3 , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- Bonvillian, W. B. (2016) “Donald Trump's Voters and the Decline of American Manufacturing”, Issues in Science and Technology, 32 (4): 33.
- Brauch, H.G. (2008) “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, Uluslararası İlişkiler, 5 (18): 45.
- Broad, W.J. (2021a) <https://www.nytimes.com/2021/01/24/us/politics/trump-biden-pentagon-space-missiles-satellite.html> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Broad, W.J. (2021b) "How Space Became the Next 'Great Power', Contest Between the U.S. and China", <https://www.nytimes.com/2021/01/24/us/politics/trump-biden-pentagon-space-missiles-satellite.html> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).

Bunker, K. (2019) "Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism" New York: Cambridge University Press, ISBN: 1108444423, <https://www.tandfonline.com/doi/epub/10.1080/13510347.2019.1601705?needAccess=true> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Burack, C. (2020), <https://www.dw.com/en/us-election-how-donald-trump-has-changed-global-foreign-policy/a-55194020> , (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

Carr, E.H. (2020) "Yirmi Yıl Krizi 1919-1938", İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cezayirli, G. (2004) "Küreselleşme, Bireyselleşme ve Toplumsallaşma", Erdem, 14 (41): 36.

China Global Television Network (2020) <https://newseu.cgtn.com/news/2020-11-04/Does-cyber-warfare-spell-the-end-of-armies--V1boWkG4sU/index.html> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).

China Innovation Project <https://projects.iq.harvard.edu/innovation/made-china-2025-explained> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

China National Space Administration, <http://www.cnsa.gov.cn/english/n6465684/n6465689/index.html> , (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

Christensen, T.J. (2020) Foreign Policy, Brookings, s. 1, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/05/FP_20200511_covid_us_china_christensen_v3.pdf , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Chung Lee, M. ve Reimer W. (2019) "Challenge Beyond the Horizon Made in China 2025", https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1558957819.pdf , s. 13, (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

Contessi, N. P. (2010) "Multilateralism, Intervention and Norm Contestation: China's Stance on Darfur in the UN Security Council", Security Dialogue, 41 (3): 340.

Conville, R.L. (2020) <https://www.hubcityspokes.com/opinion-columns/how-can-wisdom-german-philosopher-help-us-now#sthash.JdN5BWQ3.da4EqYY3.dpbs> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Cooper, M. (2020) "The Political Economy of Pandemic Policy, Covid-19 and Climate Change", Why Market Fundamentalism and the Trump Administration Fail to Protect Public Health and the Economy: 5-6, <https://www.vermontlaw.edu/sites/default/files/2020-10/The%20Political%20Economy%20of%20Pandemic%20Policy%20-7-20.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments> , (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

Coym, J. ve Kedl D. K. (2021) "Made in China 2025: is your business ready?", <https://www.controlrisks.com/campaigns/china-business/made-in-china-2025> , (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

Cummings, W. (2018) <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2018/10/24/trump-says-hes-nationalist-what-means-why-its-controversial/1748521002/> , (Erişim Tarihi: 21.05.2021).

Cyrill, M. (2018) <https://www.china-briefing.com/news/made-in-china-2025-explained/> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

Davey, G. "The China-US Blame Game: Claims Making About the Origin of a New Virus", s. 250, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1469-8676.12900> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Defense Advanced Research Projects Agency: Overview and Issues for Congress, (2020), <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R45088.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

Defense Intelligence Agency, <https://fas.org/spp/military/program/asat/dia-challenges.pdf> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).

Deutsche Welle (2018) <https://www.dw.com/tr/trumptan-%C3%A7elik-ve-al%C3%BCminyuma-g%C3%BCmr%C3%BCk-vergisi/a-42792870> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

Doffman, Z. (2019) <https://www.forbes.com/sites/zakdoffman/2019/07/21/cyber-warfare-u-s-military-admits-immediate-danger-is-keeping-us-up-at-night/?sh=4b987e861061> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).

Dubois, L. http://gcep.stanford.edu/pdfs/lh-ivzYPrfEnjOxV0q59g/5_11_dubois_breakthrough.pdf , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

Economy, E., Faskianos, I. (2018) <https://www.cfr.org/conference-calls/xi-jinping-power-profile> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

Elving, R. (2018) <https://www.npr.org/2018/10/24/660042653/what-is-a-nationalist-in-the-age-of-trump> , (Erişim Tarihi: 21.05.2021).

Esen, B. (2020) “ABD-Çin Ticaret Savaşlarının Politik Boyutu”, *ABD-Çin Ticaret Savaşlarının Politik Boyutu*, s. 17, https://www.researchgate.net/publication/345698347_ABD-Çin_Ticaret_Savasinin_Politik_Boyutu , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Euronews (2018) <https://tr.euronews.com/2018/07/06/abd-ve-cin-ticaret-savasini-anlama-rehberi-merak-edilenler> , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Feldscher, J. ve O’Brien, C. (2021) <https://www.politico.com/news/2021/02/03/space-force-jay-raymond-white-house-465497> , (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

Friedberg, A. (2017) *A ChinaFile Conversation*, <https://www.chinafile.com/conversation/trumps-national-security-strategy-and-china> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

Friedman, G. (2014) “Amerika’nın Gizli Savaşı”, İstanbul: Pegasus Yayıncılık.

Funaiolo, M. ve Hart, B. (2020) [https://www.csis.org/analysis/breaking-down-chinas-2020-defense-budget#:~:text=In%20nominal%20U.S.%20dollars%2C%20the,rate%20of%206.7\)%20in%202019.](https://www.csis.org/analysis/breaking-down-chinas-2020-defense-budget#:~:text=In%20nominal%20U.S.%20dollars%2C%20the,rate%20of%206.7)%20in%202019.) , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

Gamez, M. (2021) <https://relacionateypunto.com/wp-content/uploads/2021/08/China-y-Africa-en-el-marco-del-Made-in-China-202.pdf> , (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

Gibbon, P., ve Vestergaard, J. (2017) “US Trade Policy Under Trump Assessing the Unilateralist Turn”, *Danish Institute for International Studies* (08): 46-47.

Glass, A. (2019) <https://www.politico.com/story/2019/01/23/trans-pacific-trade-pact-2017-1116638> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

Global Times (2021) <https://www.globaltimes.cn/page/202102/1215965.shtml> , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Gohd, C. (2021) <https://www.space.com/china-space-advances-us-concerns> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).

Gong, J. (2018) “The Economic Thucydides Trap Between China and The US”, *Turkish Policy Quarterly*, 17 (2): 121.

Goswami, N. (2018) “China in Space: Ambitions and Possible Conflict”, *Strategic Studies Quarterly*, 12 (1): 74.

Haasch, P. (2020) <https://www.businessinsider.com/joe-biden-ad-china-trump-coronavirus-racist-xenophobic-2020-4> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Haass, R.N. (2014) “Yeni Amerika Dış Politika İçeride Başlar”, İstanbul: Nefes Yayıncılık.

- Harris, S. (2014) “Çin Dış Politikası”, İstanbul: Matbuat Yayın Grubu.
- Haynes, J. (2020) “Trump and the Politics of International Religious Freedom”, *Religions*, 11 (8) 385: 5-6.
- Hill, F. (2020) <https://www.baltimoresun.com/opinion/op-ed/bs-ed-op-0617-trump-roosevelt-20200616-jg7ckmyds5aidlszpx6msjmvqlq-story.html> , (Erişim Tarihi: 06.05.2021).
- Hoffman, G. (2018) <https://merics.org/en/analysis/clash-cyber-civilizations> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- Holder, E. (2010) <https://www.justice.gov/opa/speech/attorney-general-eric-holder-speaks-international-intellectual-property-summit> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- Hsieh, P. (2019) “Building the RCEP: Legal and Political Implications”, Cambridge University Press, *Proceedings of the ASIL Annual Meeting*, Vol. 113, <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-asil-annual-meeting/article/building-the-rcep-legal-and-political-implications/289FAAF10F95D2D9C889A28B8B0B01F4> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Hsieh, P. L. (2019) “Building the RCEP: Legal and Political Implications”, *Proceedings of the ASIL Annual Meeting*: 113, <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-asil-annual-meeting/article/building-the-rcep-legal-and-political-implications/289FAAF10F95D2D9C889A28B8B0B01F4> , (Erişim Tarihi:03.06.2021).
- Hui, W. (2017) “Çin’in Yirminci Yüzyılı Devrim, Geri Çekilme ve Eşitliğe Giden Yol”, İstanbul: Yordam Kitap.
- Institute for Security & Development Policy (2018), s. 8, <https://isd.eu/content/uploads/2018/06/Made-in-China-Background.pdf> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).
- Jacobsen, A. (2018) “Pentagon’un Beyni”, İstanbul: Profil Kitap.
- Jia, W. ve Lu, F. (2021) “US Media’s Coverage of China’s Handling of COVID-19: Playing the Role of the Fourth Branch of Government or the Fourth Estate?”, *Global Media and China*, 6(1): 8.
- Kai, H. ve Huiyun, F. (2013) “Xi Jinping’s Operational Code Beliefs and China’s Foreign Policy”, *The Chinese Journal of International Politics*, 6: 219-220.
- Kalsie, A. ve Arora, A. (2019) “US-China Trade War: The Tale of Clash Between Biggest Developed and Developing Economies of the World”, *Management and Economics Research Journal*, 5 (4): 2.
- Kennedy, P. (1988) “The Rise and Fall of the Great Powers”, London: Unwin Hyman Limited.
- Kissinger, H. (2014) “Dünya Düzeni”, İstanbul: Boyner Yayınları.
- Kissinger, H. (2015) “Çin Düünden Bugüne Yeni Çin”, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ladkin, D. “What Donald Trump’s response to COVID-19 teaches us: It’s time for our romance with leaders to end”, *Leadership*, 0 (0): 2, <https://www.researchgate.net/deref/http%3A%2F%2Fuk.sagepub.com%2Fen-gb%2Fjournals-permissions> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Lewis, J. (2021) *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, s. 6.
- Lewis, M.K. (2021) “Criminalizing China”, *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 111(1): 178.
- Li, L., Willett, T. ve Zhang, N. (2012) “The Effects of the Global Financial Crisis on China’s Financial Market and Macroeconomy”, *Economics Research International*, (2012): 5.
- LOH, D.M.H. (2018) “Diplomatic Control, Foreign Policy, and Change under Xi Jinping: A Field-Theoretic Account”, *Journal of Current Chinese Affairs*, 47 (3): 138-139.

- Lucentini, M. (2016) “The outlook for US foreign policy under President Donald J. Trump”, *Rivista di Studi Politici Internazionali*, 83 (4): 577.
- Ma, H., Wu, X., Yan, L., Huang, H., Xiong, J., ve Zhang, J. (2018) “Strategic Plan of “Made in China 2025” and Its Implementation”, *Analysing the Impacts of Industry 4.0 in Modern Business Environments*, IGI Global, ISBN13: 9781522534686: 22-23.
- Maierova, E. (2020) “We have done a great job! The coronavirus pandemic in Donald Trump’s tweets”, *Slovakia: Jazyk a politika The 5th International Interdisciplinary Conference Language and Politics*, , s. 205,
https://www.researchgate.net/publication/344440875_We_have_done_a_great_job_The_coronavirus_pandemic_in_Donald_Trump's_tweets , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Mann, M. ve Hall, J. A. (2014) “Yirmibirinci Yüzyılda İktidar”, İstanbul: Açılım Kitap.
- Marchand, S. (2011) “Dünya Hakimiyeti Yolunda ABD-Çin Asimetrik Savaş”, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Mazareanu, E. (2021) <https://www.statista.com/statistics/264472/number-of-satellites-in-orbit-by-operating-country/> , (Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- McBride, J. ve Chatzky, A. (2019) “Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade?”, <https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade> , (Erişim Tarihi: 15.10.2021).
- McBride, J., Chatzky, A. ve Siripurapu, A. (2021a) <https://www.cfr.org/backgrounder/what-trans-pacific-partnership-tpp> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- McBride, J., Chatzky, A. ve Siripurapu, A. (2021b) <https://www.cfr.org/backgrounder/what-trans-pacific-partnership-tpp> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- Mesjasz, C. (2008) “Ekonomik Güvenlik”, *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18): 130-131.
- Meyers, S. (2020) “China Spins Tale That the U.S. Army Started the Coronavirus Epidemic” <https://www.nytimes.com/2020/03/13/world/asia/coronavirus-china-conspiracy-theory.html> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Minemura, K. (2020) <http://www.asahi.com/ajw/articles/13629071> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Mint (2020) <https://www.livemint.com/news/world/china-must-pay-trump-calls-on-nations-to-demand-reparations-from-beijing-11622956958936.html> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Minter, A. (2021) <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2021-03-25/can-the-u-s-and-china-find-common-ground-in-space> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).
- Moltz, J.C. (2019) “The Changing Dynamics of Twenty-First-Century Space Power”, *Journal of Strategic Security*, 12 (1): 15-16.
- Myers, M. (2019) <https://www.airforcetimes.com/news/your-military/2019/12/21/the-space-force-is-officially-the-sixth-military-branch-heres-what-that-means/> , (Erişim Tarihi: 06.06.2021).
- National Security Strategy of United States of America (2017), The White House, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> , ss. v-vi, (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- New Zealand Foreign Affairs & Trade, <https://www.tpp.mfat.govt.nz/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M. ve Aghaf, R. (2020) “The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review”, *International Journal of Surgery*: 78, <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.ijssu.2020.04.018> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Nuroğlu, E. (2019) <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ticaret-savaslar-sona-mi-eriyor/1685209> , (Erişim Tarihi:03.06.2021).

- O'Brien, R. (2020a) "How China Threatens American Democracy"
<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-10-21/how-china-threatens-american-democracy> ,
(Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- O'Brien, Robert C. (2020) The White House, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/11/Trump-on-China-Putting-America-First.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- O'Brien, Robert C. (2020) The White House, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/11/Trump-on-China-Putting-America-First.pdf> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).
- Orellana, P.D. (2018) "The Rise and Rise of Nationalism",
<https://www.kcl.ac.uk/news/spotlight/the-rise-and-rise-of-nationalism-1> , (Erişim Tarihi: 21.05.2021).
- Posen, B. (2018) https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-02-13/rise-illiberal-hegemony?fa_anthology=1126788 , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- Purdy, J. (2020) <https://jacobinmag.com/2020/11/donald-trump-us-free-market-democracy> ,
(Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- Ramadori, C. (2021) <https://nhglobalpartners.com/made-in-china-2025/> , (Erişim Tarihi: 15.10.2021).
- Repnikova, M. (2020) <https://www.nytimes.com/2020/02/05/opinion/coronavirus-china-news-journalism.html> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Ross, R. (2013) "US Grand Strategy, the Rise of China, and US National Security Strategy for East Asia", *Strategic Studies Quarterly*, 7(2): 35.
- Roy, D. (2020) <https://thediplomat.com/2020/04/xi-jinping-thought-on-diplomacy-fails-to-impress-or-reassure/> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Rutledge, P. E. (2020) "Trump, COVID-19, and the War on Expertise", *American Review of Public Administration*, 50(6-7): 509.
- Rüglig, T. (2018) "A "New" Chinese Policy Under Xi Jinping", *Focus Asia, Institute for Security & Development Policy: 1-2*, <https://isd.eu/content/uploads/2018/03/A-New-Chinese-Foreign-Policy-FA.pdf> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Sadat, M. (2020) "Space", *Strategic Studies Quarterly*, 14 (4): 7.
- Schiff, A. (2020) <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-09-30/us-intelligence-community-not-prepared-china-threat> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).
- Schott, J. (2018) "The TPP after Trump", *A Journal of the East Asia Foundation*, V. 13, N. 12, https://www.globalasia.org/v13no2/cover/the-tpp-after-trump_jeffrey-j-schott , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- Schulze, M. (2020) 12th International Conference on Cyber Conflict, 20/20 Vision: The Next Decad, German Institute for International and Security Affairs (SWP) Berlin, Germany, ss. 184-185
- Senior, J. (2020) <https://www.nytimes.com/2020/10/30/opinion/trump-ethics-america.html> ,
(Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- Shambaugh, D. (2016) "Çin Küreselleşme Yolunda", İstanbul: Yarı Yayınları.
- Sink, J. (2020a) <https://fortune.com/2020/12/21/faced-with-massive-suspected-russian-cyber-attack-on-the-u-s-government-trump-blames-china/> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).
- Sink, J. (2020b), <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-19/trump-downplays-massive-hack-floats-china-as-possible-culprit> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).
- Skidmore, D. (2011) "The Obama Presidency and US Foreign Policy: Where's the Multilateralism?", *International Studies Perspectives*, 13: 42.
- Snyder, R.C., Bruck, H. W. ve Sapin, B. "Decision-Making and Decision-Makers", 19. *The Decision-Making Approach to the Study of International Politics*", University of Buffalo,

<https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20346/SnyderBruckSapin.PDF> , ss. 200-206, (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

South China Morning Post (2017) <https://www.scmp.com/news/world/united-states-canada/article/2064927/why-trumps-withdrawal-tpp-boon-china> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

Speer, E. (1906) “Alexander Hamilton”, The Yale Law Journal, 16 (2): 94.

Stephens, A. ve Baker, N. (2009) “Savaş Anlamak 21. Yüzyıl İçin Strateji”, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Stiglitz, J. (2019) <https://www.theguardian.com/business/2019/apr/10/trump-legacy-selfishness-dshonesty-attack-pillar-society> , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Stokes, D. (2018) “Trump, American Hegemony and the Future of the Liberal International Order”, International Affairs, 94 (1): 134.

Sundaram, C. “Graham Allison, *Destined For War*”, Asian Politics, s. 67, <https://www.asianstudies.org/wp-content/uploads/destined-for-war-can-america-and-china-escape-thucydides-trap.pdf> , (Erişim Tarihi: 09.06.2021).

Sutter, R. (2017) “Barack Obama, Xi Jinping and Donald Trump—Pragmatism Fails as U.S.-China Differences Rise in Prominence”, American Journal of Chinese Studies, 24 (2): 72.

Synced AI Technology & Industry Review (2020), “Shenzhen AI Industry Association White Paper: China’s AI Industry Grew 16.7 Percent YoY in 2020”, <https://syncedreview.com/2021/05/25/shenzhen-ai-industry-association-white-paper-chinas-ai-industry-grew-16-7-percent-yoy-in-2020/> , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

Szymanski, P. (2019) “Techniques for Great Power Space War”, Strategic Studies Quarterly, 13(4): 87-88.

Şanlı, O. ve Ateş, İ. (2020) “ABD-Çin Odaklı Ticaret Kur Savaşlarının Dünya Ekonomisi Üzerine Etkileri”, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 86.

Taylor, A. (2018) <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/04/13/a-timeline-of-trumps-complicated-relationship-with-the-tpp/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

TED Global 2010, “Joseph Nye ile Küresel Güç Değişimleri Üzerine”, https://www.ted.com/talks/joseph_nye_global_power_shifts?language=tr#t-937266 , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

The Economic Times (2018) “We Have Rebuilt China: Donald Trump” <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/we-have-rebuilt-china-donald-trump/articleshow/64660187.cms?from=mdr> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

The State Council The People’s Republic of China (2016) http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2016/12/28/content_281475527159496.htm , (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

The White House (2017) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/readout-president-donald-j-trumps-meeting-president-xi-jinping-china/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

The White House (2017) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-president-xi-china-expanded-bilateral-meeting-beijing-china/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

The White House (2017) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-business-event-president-xi-china-beijing-china/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

The White House (2017) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-united-states-china-visit/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

The White House (2018) <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-administrations-policy-toward-china/> , (Erişim Tarihi: 02.06.2021).

Thompson, J., Pronk D. ve Manen, H. (2021) “Key Actors in the World”, Hague Centre for Strategic Studies: 44-45, <https://www.jstor.org/stable/resrep29556.7> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Thornton S. “Is American Diplomacy with China Dead?”, American Foreign Service Association, <https://www.afsa.org/american-diplomacy-china-dead> , Erişim Tarihi: 09.06.2021).

Trump, Donald J. (2017), National Security Council, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-announces-national-security-strategy-advance-americas-interests/> , (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

U.S. Dept of Defense (2019) [https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/1782623/dod-releases-fiscal-year-2020-budget-proposal/#:~:text=On%20March%2011%2C%202019%2C%20President,Department%20of%20Defense%20\(DoD\).](https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/1782623/dod-releases-fiscal-year-2020-budget-proposal/#:~:text=On%20March%2011%2C%202019%2C%20President,Department%20of%20Defense%20(DoD).) , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

U.S. News, <https://www.usnews.com/news/best-countries/power-rankings> , (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

Wallerstein, I. (2014) “Dünya Sistemleri Analizi”, İstanbul: Bgst Yayınları.

Walt, S. (2020a) “The Global Order After COVID-19”, Institute For Security Policy, Vienna, 19-20, <https://www.institutfuersicherheit.at/wp-content/uploads/2020/06/ISP-Working-Paper-Stephen-M.-WALT-The-Global-Order-After-COVID-19.pdf> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Walt, S. (2020b) “The Realist Guide to the Coronavirus Outbreak” <https://www.belfercenter.org/publication/realists-guide-coronavirus-outbreak> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Walt, S. (2021) “Trump’s Final Foreign-Policy Report Card”, <https://foreignpolicy.com/2021/01/05/trumps-final-foreign-policy-report-card/> , (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

Waltz, K.N. ve Quester, G. H., (1982) “Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi”, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 510.

White Paper (2011) http://www.china.org.cn/government/whitepaper/2011-03/31/content_22263720.htm , (Erişim Tarihi: 05.06.2021).

White Paper (2021), Intelligent Manufacturing Industry in China, Em Lyon Business School, <http://en.em-lyon.com.cn/news/view/292> , (Erişim Tarihi: 04.06.2021).

Whittemore, K. (2017) <https://www.bostonglobe.com/arts/books/2017/04/06/even-without-trump-nationalism-would-still-among/6PtyadgFTH4TbPdPpJJ66J/story.html> , (Erişim Tarihi: 21.05.2021).

Wilson Center, “China’s Soft Power Campaign”, <https://www.wilsoncenter.org/chinas-soft-power-campaign> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

Woods, E. (2016) <https://repository.uel.ac.uk/download/075af71b8d62f776213cc439b70d86dd3aa2502228d0f4bcb9a0ba2f51903346/324134/Woods%202016%20Cultural%20Nationalism%20Sage%20Handbook%20of%20Cultural%20Sociology.pdf> , s. 6, (Erişim Tarihi: 21.05.2021).

Wübbeke, J., Meissner, M., Zenglein, M., Ives, J. ve Conrad, B. (2016) “Made in China 2025”, MERICS Papers on China, 2: 6.

Wyplosz, C. (2020) “Economics in the Time of COVID-19”, Edt.: Richard Baldwin, Beatrice Weder di Mauro, “The Good Thing About Coronavirus”, CEPR Press, ISBN: 978-1-912179-28-2.

Xiao, R. (2013) “The Rise of a Liberal China”, *Journal of Global Policy and Governance*, (2) <https://link.springer.com/article/10.1007/s40320-013-0030-7> , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

Yalvaç, F. (2008) “Hegel’in Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dünya Tini, Devlet ve Savaş”, Ankara: Phoenix Yayınları.

Yongnian, Z. ve Cuifen W. (2016) “The Development of China’s Formal Political Structures”, in: Ross, R., Bekkevold, I., China in the Era of Xi Jinping, Georgetown University Press: 47, https://www.jstor.org/stable/j.ctt1c2crg2.6?seq=1#metadata_info_tab_contents , (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

Zhang, B. (2017) “Hans Morgenthao, Realist Theory of International Leadership and the Future of Global Order”, Chinese Political Science Review, 7 (2): 513-514.

Zhang, H. (2005) <https://www.armscontrol.org/act/2005-12/features/actionreaction-us-space-weaponization-china> , (Erişim Tarihi: 06.06.2021).

Zheng, S. (2020) <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3075051/chinese-foreign-ministry-spokesman-tweets-claim-us-military> , (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

Zivitski, M. (2020) <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2020/06/23/china-wants-to-dominate-space-and-the-us-must-take-countermeasures/> , (Erişim Tarihi: 08.06.2021).